KA THYMMEI BAD KI KHANATANG (MYTH) U KHASI

Da I

(Miss) Bakhiamon Rynjah

M A., M. Phil (NEHU)

Bakhiamon Rynjah

KA THYMMEI BAD KI KHANATANG (MYTH) U KHASI

First Published 2000

Ia Ka Hok Longtrai La Tyngkai

Ka Burom Ka

Leit

Sha I Mei (Sterian Rynjah)

Bad

I Pa (Scotland Lyngdoh)

Kiba la Hikai, Ialam, Btin

Bad Ai Mynsiem Ia Nga Ba Ngan

Ym Thait Bad Trei Hok La Ka Kam

LYNNONG

Shi kyntien ar kyntien kum ka lam lynti ia ki jingthoh

Nongpule Baieit,

Ha kaba iadei bad kine ki jingthoh jong nga ki long tang ki jingpyrshang barit ban thoh halor ki bynta kiba iadei bad ka rukom im jong u khun khasi ryngkhat ki deiti kat kumba la seng la buh da ki longshuwa man shuwa namar bun na ngi ngi ju sngewthuh bakla ha kaba iadei bad ka kyntien kolshor (culture) da kaba ban jur ba kiba bat ia ka Kolshor dei tang kito kiba dang bat ia ka niam, hynrei kam mut eh kumta Haba ngi dang bud ia ka rukom im naduh ka rukom khein kur khein kha haduh ka khein kha khein nam ka rukom bam rukom dieh, ka niam ka beit, ka kup ka sem, ka shad ka kmen, ka put ka tem, ka rong ka tamasa, ka ktien ka thylliej bad wat na rukom trei ka rukom ktah hi ruh ki dei hi ki bynta ba don jingiasnoh bad ka kolshor, pynban uba bun hi te u dang ngam bad puson ia kito ki kyntien u myllung bakhraw jong ngi haba u pynpaw shynna ia kata ka deiti u khun khasi, lyngba kine ki kyntien

Shi khrum ka bneng - u Paid Byllien
Shi snieh pyrthei kawei ka Ktien,
Pyllun ka Ri kajuh ka niam,
Ban paw ha rong shi rong ka niam,
Hangno ka pyrthei don riti,
Ba kum ka jong ka Ri jong ngi (Soso Tham)

Hynrei dei pat ban kynmaw ba wat la ngi bud ia ka niam ruh lada ngi klet noh la ka ktien kata ka kolshor jong ngi ka la duna noh iwei i bynta ba kongsan eh jong ka jingim namar ha u Khasi uba tip la ka thymmei (origin) u dei ruh ban tip la ka jong ka ktien kaba mut bad thew ia ka ktien Khasi. Ngim lah pat ban len ba kat kum kum ka jingiaid jong ka juk bad ka por hap ban pyrthuh bud

namar ngi im ha ka juk jong ka jingiapyrthuh hynrei ym ban klet jynduh noh ia ka Khamtam na ka liang ka riam ka beit la bun ki jingkylla namar na ka liang ki shynrang ruh la niar ban shem ia kiba pyndonkam bohkhaila bad jainspong; hynrei ki pyndonkam da ka patlun bad tupia ne pantaloon bad toopi. Ki kynthei ruh kumjuh ki phong sa da ki skad, ki blouse . etc, ym shuh ki dhara, muka, tapmoh bad jainpien Kata kam mut pat ba ngi la klet la ka kolshor hynrei ngi don hi la ki jong ha ki khep jong ka jingdonkam kum ha ki lat ki rong

Ha kaba iadei pat bad ki khanatang, la ju shem ba ka kawei pa kawei ka jaitbynriew ka don la ki khanatang ban ialap ha ki pateng ban dang wan ia ka thymmei jong ka, namar dei ha ki khanatang ba ka sain pyrkhat (Philosophy) jong kano kano ka jaitbynriew ka neh Da kaba tih ia ka mynnor bad wad ia kiei kiei kiba rim tam jong ki pateng ba la leit lah ban shem ia ka spah bah barieh jong ka jaitbynriew, hynrei ka jingbymkhein snep bad khein dewthala ia kiei kiei kiba rit ki ju wanrah ia ka jingtlot jong ka jaitbynriew bad ka jingtlot pat ka wnarah ia ka jingiap Ban pynim ia ka jaitbynriew bad pyneh la ka rngiew ai ba ki jingpyrkhat bakhraw bad donbor kin rung ha ka jabieng jong phi naduh ba phi dang khynnah (Vivekanand)

La ju shem ba ki khanatang barabor ki don ka jingiasnoh bad ka jingngeit jong kano kano ka jaitbynriew ban iathuhkhana shaphang ka jingsdang jong ka bad ka jingiadei jong ka bad la u nongthaw. La ju khein ba ki long kiba kham kyntang bad kham halor ban ia ki puriskam (fairytale), ki jingiathuh khana jingieit (Novel) bad kiwei pat ki jingiathuhkhana ha iew ha hat Kita ki khana ki wanrah ym tang ia ka jingsngewtynnad bad jingpynmyllen ia kiba sngap bad ba pule hynrei ki ai ruh ka jingmyntoi kaba khraw ba ngin tip ngin sngewthuh ia ka sain pyrkhat jong kano kano ka jaitbynriew ha kaba iadei bad ka

jingsdang jong ka ne ka sengniam seng-rukom jong ka. Ban tih ia ka mynnor bad wad ia ki jingstad bad jingpyrkhat baneh ki barim tam ki long ka dak jong ka jingiaid shaphrang jong kano kano ka jaitbynnew Kaba sngewtynnad ka long ba ma ngi ruh kumba long lem kiwei pat ngi don la ki jong ki khanatang kiba iadei bad ka jingsdang jong ka jaitbynnew, ka sengniam seng rukom, kine ki la longdoh longsnam ha ngi kum ka jaitbynnew kine ki khana kim dei shuh kiba dang thymmai, hynrei kiba u khun Khasi shityllup u iatip bha lyngba ki khanapateng jong "ki Longshuwa", "Uba Rim", "Ki Tymmen" bad "Ki 'riewtymmen

Ha kaba iadei bad ka jingpynmih pyrthei jong nga ia kane ka kot nga dap da ka jingsngewnguh kaba khraw nyngkong eh ia i Mei (Sterian Rynjah) bad I Pa (Scotland Lyngdoh) kiba la pynsan pynrangbah bad ai ia ka longryngieng bapura ryngkat ki jinghikai ba pura ba ngan iaid ha ka akor tipbriew tip-Blei, ba ngan nang ban ieit ialade bad burom la u parabynriew Ki long da shisha u budlum ka jingim jong nga Dei lyngba jong ki ba nga la kot shaduh kane ka thong jong ka jingim Ki long ki paralok baieit bad jan eh jong nga ha ki por baroh

Ngam lah ruh khlem da kynmaw ieit ia I Bahrangbah (Nowenly Rynjah) wat la im don shuh ha kane ka pyrthei bad nangjam noh shawei pynban ki kyntien jong i ki iai sawa ha ki tyndong shkor jong nga Dei ruh ma i iba ju ai mynsiem ia nga ha ki por baroh mynba I dangim Barabor I ju kyntu ba ngan wad ia ka thymmei jong ka jaitbynriew bad ba ngan thoh kot ha kaba iadei bad ka kolshor Wat la ha kito ki por ngam pat lah ban leh namar nga dang lung ki jingmut jingpyrkhat hynrei nga kular ha I ba ngan leh bad pyndep ia ki jingthrang jong I Hadien shisnem jong ka jingkhlad jong I nga kynmaw biang ia ki jingkular jong nga ia I, kumta nga shim la u khulom bad sdang ban thoh bad wad bniah na ki 'riew tymmen ia kiei kiei kiba rim khnang ba kin

ym jah hynrei ba kin ioh ban shong seng hapoh jong ngi iwei pa iwei. Bunsien nga kynmaw ia ki jingkren jong I katba nga dang iashongkai bad I ba ngan ym hun ban ioh tang ia ka spah pyrthei hynrei ialeh ban ioh ia ka nam Ai ba ka mynsiem jong I kan ioh shongthait junom bad la u trai, kumba ma nga ruh nga la lah ban pyndep bun na ki jingkwah jong I To u Blei uba kynrei ka jingaiei bad isnei un theh sei ki jingkyrkhu ia ki khun ki ksiew jong I lem bad I Mimi (nia)

Ngam lah ruh ban iaidlait ia i Bah (S F Rynjah) kum u nongbtin lynti ba ngan ioh jingiarap na ka sorkar bad khamtam eh la Shan (Iashanlang Rangad) iba la ialeh shitom bad pynlut por ha ka ban dro bad pynitynnad ia ka jingsop jong kane ka kot, kumjuh ruh ia i Bahrit (Kyrshan Rynjah) kum u nongai jingmut Ka jingdon ryngkat jong phi ka long ka jingshngain jong nga

Khatduh eh nga pynpaw ia ka jingsngewnguh kaba khraw ia ka sorkar jylla (Governmentof Meghalaya) kaba la pynshlur ban bei tyngka bad iarap katto katne ia ka bailut baisep ha ka ban pynmih ia kane ka kot Khublei ia phi baroh kiba iadon bynta ha kane ka liang

Nga panmab ruh na ki nongpule baieit ba hadien ba ngi la dep peit bniah ia ki proofs, lehse kin don hi katto katne ki jingbakla spel dak, na ka liang ki jingpyniakhlad ne pyniasnoh kyntien bad kiwei lada phi shem

Nga ieh sa ha ki nongpule baieit ba kin nang iapuson bad pynshong nongrim ruh ia kane ka jingpyrshang jong nga

Khublei shibun

Nongthoh

(Miss) Bakhiamon Rynjah

M A & M Phil

Dated : Shillong,

Lber 20, 2000

LYNNONG - I

Ka Deiti bad ka Thymmai Longbriew U Khasi

Ka Kyntien Deiti ka thew ia ka thymmei bah jongka jingngeit bad rukom im jong kano kano ka kynhun briew, ka ba kynthup lut naduh ka bam ka dih ka ktien ka thyllliej, ka kup ka sem, ka rong ka tamasa, ka put ka tem ka rwai ka siaw bad kiwei pat Ha kane ka juk la shu ong kyllum lang ba ki dei ki tnad ka kolshor U Mathew Arnold ha ka jingthoh jong U **"Culture and Anarchy"** u ong , "Ka Kolshor ka long ka jingiasnoh lang jong ki bor baroh kiba pynlong ia ka sap longbriew kaba itynnad bad kordor, kaba kyrsoi na ka jingniewkor ia ka jingjanai ka iai kyrsoi ym tang da ka bor jong ka jingthrang ia ka jingtip ba nylla hynrei ka jingsliang ban nang pynjanai ia la ki para briew U T S Eliot u pynpaw ba u da pynphong pansngiat ia ka Kolshor bad kyntiew joit ia ka sha kliar haba u ong "Ka niam jong ka-no kano ka jaitbynriew ka dei ki thied snam jong ka Kolshor jongka" **(Notes towards the Definition of Culture)** U E B Tylor ha ka kot ba u la ai kyrteng **'Primitive Culture'** u ong ka Kolshor ka long kum uwei u dieng bah ba pyniar la ki tnad kiba hapoh jong ka, ka kdup lut ia ki jingmlien bad jingsngewtynnad jong u briew bad ha kaba iadei bad ka jingim iadei lang ha la ka kynhun naduh ka jingnang jingtip, ka jingngeit, ka rukom ohshrong ohshrup, ka rukom pyrkhat, ki ain, bad ki riti ki dustur. Katba u

Maciver pat u ong ba ka culture/kolshor, ka long kum ka jingpynpaw ia ka rukom im bad rukom pyrkhat, ka shongkha shongman, ka jingnang jingtip, ka niam ka rukom ki jingkylla bad jingkmen jingsngewbha. **Maciver Society**

Ha kaba iadei bad ka thaw bynriew buh bynriew, U Khasi u ngeit ba U Blei ha kaba nyngkong u la thaw ia Bneng shajrong bad ia ka Ramew ha tbian Ka Ramew ka la iapoikha bad U Basa bad na ki la kha ia ki san ngut shipara ka sngi, U Bnai, ka Lyer, ka um bad ka ding ki trei la ka jong ka kam kat kum ka hukum U Thawlang jong kitei san ngut u dei U Basa Hadien ka jingiakhlad ne ka jingbymiakynduh shuh ka Ramew bad U Basa na kano kano ka daw ka hukum ka thoh ia ka Ramew ba kan ia pynhiar synjat biang bad u Ryngkew bad na kata ka jingiakynduh la tuid ki umrit bad la ryngkoh ki umbah kiba long kum ka suit ka shor ki la sait khuidkdar ia ka Ramew bad la mih sa u Maw bad ka Khyndew Dei naduh kata ka por ba u Ryngkew bad ka Ramew ki iasnoh ia thain bad longlang kawei Ka Ramew ka la pun, la sei ia ki rongthaba naduh ki dieng ki siej bad ki phlang ki kynbat U Ryngkew u ri u da ia kiba im ha ryngkew katba u Basa pat u ri u da ia ki ba par ba her bad kiba im hapoh um Kaba iasyriem thik bad ka Synshar khadar u Khun Khasi, ki Syiem Shillong kiba la mih na krem ki long thik kum ki khun U Ryngkew katba ki Syiem Sutnga kiba mih na um ki long thik kum ki khun U Basa Namar ka kyntien Ryngkew ka thew ia ki ba im ha ryngkew, katba Basa ia kiba im hapoh um kum ki dohkha Ki sngi ki bnai ki snem ki nangiaid na kawei ka por sha kawei pat, ka Ramew ka iohi ba kiei ki~' haroh ki la dap la biang bad la pura, kumta sa shisien ka la phai sha ka hukum ba kan phah noh da u nongsynshar u ban synshar ia ka pyrthei

Ka hukum ka la pynlong ia ka dorbar bah u Khathynriew-trep Khathynriew-Skum ha bneng, la rai ba Hynniew kin hiar sha

tbian sha pyrthei hapoh ka jingialam u Syiem Lakriah uba long kum u rangbah nongialam jong ki Ha kata ka por ka jingim ka dang khuid dang synlar khlem ka thohbria bad u hynniew un ia sngewthuh bad ka hukum, ka hukum ka long ba ki wan sha pyrthei

1 Ban kamai ia ka Hok
2 Ban im tipbriew tipblei
3 Ban tipkur ban tipkha

Ki kohnguh ban bat ia ka ktien bad ban ym pynkhein ia ka juban kumta ka ktien bad ka hukum ka iaid ryngkat ryngkat, bad baroh ki im suk kynjai ha ka sotti juk La roi, la par parum pareh ha ka jingkhmih bad jingpeit u Syiem Lakhriah Hynrei kat kata ka jingsuk don uwei uba nang atnud ia u khunbynriew bad um lah shah ban iohi ia ka jingshongsuk bad jingroi u khunbynriew, bad uta dei u Thlen uwei na ki bakhraw batri ki laiphew mrad U Kwah ban longheh, longsan bad longbakhraw tang ialade U bynriew u la nangiar nangroi, hynrei watla katta ka don ka jingiaid beit iaid ryntih ha ka synshar ka khadar namar la nang pyniaid da ki bakhraw batri, kum ki Lyngdoh, ki basan bad ki Pator Haba u la roi bad u la iar u tnum u tyndai parum pareh ka hukum kala i donkam ban don noh ka jingsam bynta, buh bynta ia baroh u laiphew jingthaw Haba la pynlong ia kata ka dorbar buh bynta sambynta u hynniew trep ha ka jing lui lui u phla ha ka hukum ba un im da kaba "kamai ia ka hok" kat kum ka Hukum Kiwei pat ki para jingthaw ruh ki pan lem la i jong i jong i bynta don kiba pan da ka bor, ka buit, ka bih bad kiwei pat Katba u Thlen pat uba la pynap lypa bad la khmih lynti kmang lano kan plie ka lad ban ioh longheh halor u khun bynriew ia ka Long-Syiem man-syiem u pan na ka Hukum ba ka bam jong u ka long da ka, longbriew bad ban kamai da ka longspah. Ka Hukum ka la sat sia ia ka jingpan

u thlen Hynrei u Thlen u am sıa khlem pyndem ha ka Hukum, la shu pynwaı noh ıa ka dorbar khlem da aı bhah ai bynta. Hynrei hadien khyndaı mıet khyndai sngı la pynlong biang ia ka dorbar sam bynta buh bynta. U Hynnıew Trep u bat ıa ka Hukum u ap haduh ban da dap khyndaı miet khyndaı sngı katba ki mrad pat kı leit hadıen hynnıew mıet hynnıew sngı bad kı la ıoh lut ıa ka jıngkhlaın bor hynreı kı duh ıa ka buıt namar kım shym la pynshong nıa shwa ba kın leıt ıakynduh bad pan na ka hukum Katba ıa u Hynnıew-Trep pat u la aı lut ıa ka buıt, ka akor bad ka bor pynshong nıa kıba long kı atıar bakhraw ha ka jıngım jong u namar u bat ıa ka soskular ba la ıateh bad ka juban ba la ıakhleı Nalor kata kı mrad kı duh noh sa ıa ka ktıen kaba long kum ka atıar ba lah ban tehsong lang para bynrıew

Kumta u Khası u ngeıt ba u wan longbnew sha kane ka pyrtheı da ka Hukum bad u da bthah ıa kı ba kın kohnguh ıa ka hukum, u da aı ha kı ıa ka mon ba laıtluıd la kın bud ıa ka lyntı kaba beıt da kaba bat ıa ka kular ne kın pynkheın ıa ka kular da kaba lyndet ıa ka Shuwa ba kın wan la ıathuh lypa ba ka pyrtheı ka deı tang ka ıing shongbasa bad kı lah ban ıa kıew ıahıar bad kı khyndaı katba kı mon Kı ım da ka rep ka rıang kı suk kı saın wat la kı hap ban treı shıtom Ka jıngıakıew ka long kum ka pharshı ba ynda ka jıngleıt na kane ka pyrthei ka la waı ka mynsıem kan her bıang sha la u Nongthaw bad ka ruh bynda kan pyut noh bad leıt phaı sha ka dewmet, katba ka rngiew pat kan sah ha pyrtheı Namar u Khası u ngeit ba u Bleı u la pynkup pynphong ha u ıa **ka met, ka mynsiem bad bad ka rngiew** (Self power) Deı ka rngıew ka ba ai bor bad kyrshan bor ıa u briew katba u dang ım, da ka jıng don ka rngıew u briew u iaid, u ieng, u treı u ktah bad u bit u bıang kat kaba u mut bad u thmu Na kata ka daw ıa u briew uba koit ba khiah, ba eh ba khlain, ba biang lut kat kaba u mut ne thew ki ju ong uba eh rngiew. Katba ia uba nap satang ka pang

ka shitom, ka tlot ka swai bad kat kaba u mut u thmu kam biang ki ju ong uba jem rngiew Dei tang ha u briew ba U Blei u la pynkup ia ka rngiew katba kiwei pat ki jingthaw kim don ia kane. Ka jingdon jong ka rngiew ka pynshynrain ia kiwei pat ki para jingthaw ban thom pyrshah lada ka rngiew kam don shuh ka kyrdan longbriew ruh kam biang shuh bad ka bok ka rwiang ruh kam don shuh, ki ksuid ki khrei ki ioh ban thombor katba ki mon. Ban ioh pat ia ka donkam ban ksan rngiew khnang ba un ieng rangbah biang kumba ong ka ktien ieng rangbah u briew ap jutang u Blei Dei ban ieng daka nguh ka dem, ka duwai ka phirat bad ka knia ka khriam ban shem ia ka daw lum, daw wah ne ka daw iing daw sem Haba la shem ia ka daw ki ai ka nguh ka dem bad pynksan ia ka rngiew ka rwiang uta lane kata ka briew.

U Blei ha U Khasi u long ka jingim, ka bor bad ka iktiar bad u briew khlem u Blei um lah ban ieng tang ha la ka bor. Kumta u donkam ia u trai Nongbuh Nongthaw ban kyrshan lem bad btin lynti ha ka lynti iaid jong u Haba u sngewthuh ia la ki jingbakla ha ka jingim jong u u ieng da ka nguh ka dem ban pan map ia ka lait ka let bad jingbakla, U Blei ruh barabor u long uba kloi ban map lada phai khmat sha u bad um ju thew ia ki jingbakla u khun bynriew Ka 'Niam' (Religion) kat kum u khasi ka thew ia ka **Nia** kaba **im** Ban im, donkam ia ka nia bad kata ka nia ka dei ban long kaba don ia ka nongrim jong ka jingim jingiaid shaphrang bad don jingmut kumta ka niam ka synshar ia ka jingim jong u briew naduh ka rukom pyrkhat haduh ki kam, ha kaba ia dei bad ka iing ka sem, ka shong kha shongman, bad ka imlang sahlang. Haba kren shaphang ka niam ym lah ruh ban iaid lait na ka nia ka jutang kaba long kum ka rai hadien ba la dep pynshong nia ia kano kano ka phang

LYNNONG - 2

Ka Khanatang Shaphang U Lum Sohpetbneng

Haba kren shaphang ka Mythology ka thew eh ia ki khana Niam ne khana pateng ne khana-tang kaba don ha kano kano ka kynhun bynriew bad kata ka khana ka la longdoh longsnam ha ki Ki da khein kyntang ruh ia ka kum kaba da long shisha bad jia shisha watla kim don kano kano ka jingpynshisha (Proof) lyngba ka History Kita ki jingngeit ki hiarpateng lyngba ki khana pateng ne khanatang ba la iathuh na kawei ka pateng sha ka wei pat Dei lyngba jong ki ba ngi iohi ia ka dur jong ka niam Ki niam baroh haka pyrthei ki don la ka khana niam kiba la wan lyngba ki por na ka wei ka pateng sha ka wei pat I Dr Swer ha ka jingbatai shaphang ki Myth, I ong ba ki la long kita ki Khana kiba kyntang, kiba ia snoh bad ka jingngeit Blei ne jingleh niam leh rukom Kine khambun sien eh ki iathuh shaphang ka jingsdang ka pyrthei, ia ka jinglong bad jingim briew bad kumjuh ruh ia ka jingiap bad jingim pat ha lyndet ka jingiap

Ngan shim tang ia ka khanatang 'U Sohpetbneng' kum kawei na ki Myth u khun khasi ne u paid Hynniew Trep kaba la ioh jaka bha ban rung ha ka jingmut jingpyrkhat u Khun Khasi, ban ngeit ba kata ka la long ka jingsdang ka jaid bynriew hi baroh kawei "Ka long ka Jenesis jong ka jaid bynriew jong ngi syriem kumba long ka kper Eden ia ki Hebrew ia kaba la shim kylliang da kiba

bun kı Khristan ha ka pyrthei". (p. 38 H. O. Mawrie **Ka Pyrkhat U Khasi)**.

Ka Khanatang U Sohpethneng - Ka Khanatang shaphang u lum sohpetbneng ka la long kawei na ki khana bala suh thied bha ha u khun Khasi bad kane ka kren shai ia ka jingwan long briew u khun Khası sha ka pyrthei ka long beit na U Blei bad la phah ia u da U Blei. Ngi sngewsarong ruh ban ong ba ngi don la ka khana ban ıathuh ıa ka Thymmeı longbrıew manbnew. Bun na ki nongthoh jongngi kı la thoh shaphang u Sohpethneng la shisha kım da bataı bnıah bad shaı shaphang jong u, ngi shu iohi ngut nget kum ka syrngiew ba la rıng dur da u nong dro dur ha ka kynroh Hynreı ka la ktık pat ıa ka jıngmut uba bun ba lang ban ıa pyrkhat

Ngan shım tang ıa kı arngut kı nongthoh bad taı Khyndiat halor kı jıngthoh jong kı, kata U H O Mawrıe bad I Dr. B. L. Swer Kıne baroh arngut kı don la kı jong kı jıngbatai ha kaba ıadeı bad u Sohpetbneng

Ha kaba ıadeı bad u Sohpetbneng nga sngewdeı ban kren shwa halor ka jıngmut U Sohpetbneng shwa ban jam shaphrang. Na ka kyrteng lah ban sngewthuh ba u deı u Sohpet jong ka bneng uba pynıasnoh bad ka khyndew Hynreı ka mut aıu haba kren shaphang 'U Sohpet' Kat kum na ka jıngtıp bad jıngsngewthuh haba kren shaphang U Sohpet ka thew hı ıa ka jıngsdang ka jıngım (U bnew), namar u briew haba u dang don hapoh kpoh jongka kmıe ka don ka jingiadeı ba jan hapdeng ka kmıe bad kı khun ba ka pun lyngba u sohpet. Deı u sohpet uba long ka lyntı ka jingım ba ın san ba in plung ha kpoh ka kmie. Wat haduh ba ynda i la mih sha pyrtheı ruh kat bym pat dkut sohpet la ju ıohsngew ba kı tymmen kı da khang pyrshah ia ka kmie ba kan bam jıngbam klumar kata ka mut ba lada ka leh pyrshah kan ktah ia ı khun. Ha ka jinglui lui I shanıah haka kmıe naduh ka

jingsumar sukher, ka bam ka dih, ka sum ka sleh. Ka Kmie ruh ka ri ka sharai kyndong la I Khun. "I ta i khunlung i kylla long kum uta u" bynnew haba u dang im ka jingim kaba u dang jan bad U Blei hi" (p 52 B. L. Swer) **Ka Mationg Ki Khanatang**

Katba u briew u nangsan, ka jingsngewthuh kmie ka nangduh noh, khamtam ynda haba ki khun ki la nang ban iaid laitluid ha la ka jong ka mon. Kim ap shuh ia ka jingpyniaid ka kmie bad sdang ban jied hi ia kano kaba ki sngewbit ban pdiang ne kyntait Kane ka la nangpynjngai ia ka jingiadei bad sngewthuh ka kmie iala ki khun.

Hynrei haba kren shaphang 'U Sohpetbneng' ka lah pynban ban long ka pharshi ia ka jingiadei u briew bad U Blei, namar u Khasi barabor u ju sngewtynnad ban kren da ki pharshi Ha ka jingbatai I Dr Swer I ong kumne "U Hynniew Trep u shem ia ka aiom ksiar ba nyngkong tam hapoh ka kpoh jong U Blei" Dei hangne ba U Blei u kylla long"Ka Blei" kumba ngi ju ong ka Blei ling, ka Blei longspah, bad kumta ter ter (p. 53 **Ka Mationg Ki Khanatang**)

"Ka Pyrthei U Khasi bad ka pdeng jongka u dei U Lum Sohpetbneng uba halor jong u, U ieng uwei u Dieng uba kot haduh bneng".

Ka long kaei kaei kaba eh ban sngewthuh khamtam haba u ong ba don uta u dieng uba kot haduh bneng. Hato ka thew ia uta u sohpetbneng ne haleh ia ka diengiei kum u sohpetbneng ne jingkieng ban kiew sha bneng, ka long kaei kaei kaba bakla, namar katkum ka jingngeit bad jingsngewthuh uba bun uba lang u Sohpetbneng u long ka lynti ka hok, katba ka diengiei ka jing jyllei ka pap ka sniew. Uta u dieng halor u Sohpetbneng ka lah ban long tang ka jingmutdur hi u nongthoh namar ym baroh ki ngeit kumta. Da lade hi u pynshai ba ka long tang ka pharshi ba ka don ka jingpyniasoh ia u briew bad u Blei. Kat kum une u

nongthoh (H. O Mawrie) u ong ba u Khasi ha kaba mynnyngkong eh u don Khad-Hynriew trep Khadhynriew Skum bad ha ka jinglong nylla jong ki baroh ki dei ki riewhok bad 'riewkhuid. Kine ki don baroh bad U Blei ha bneng Ki pynlong ia kane **ka pyrthei** kum ka jaka trei bad ki ialeit iawan na Bneng sha pyrthei lyngba uta u dieng halor u Sohpetbneng. Ki im suk im palei kynjai bad U Blei dalade hi u wan ban jngoh bad iaid kai sngewbha bad ki ha kane ka pyrthei (H O Mawrie, **Ka Niam Ki Khasi**). Hangne ngi iohi ia ka kper Eden U Khasi bad ia kata ka aiom ksiar jong u ha ka por ba ka dang synshar ka Hok bad ki sngi jong ka jingsuk hapdeng U briew bad U Blei

Ka Juk jong U Sohpetbneng lah ruh ban ong ba ki dang dei ki sngi ha ki ba u briew u dang mane bad nang ban pyndem ialade ha la u Nongthaw U briew u dang im shisur ka trei ka ktah, ka rep ka rang bad u trei shitom ban ioh la ka bam. Dei hangne ba don ka jingiapher hapdeng ka pyrthei U Khasi ha ka Juk U Sohpetbneng bad ka juk ka kper Eden U Adam bad ka Im namar kine kim donkam ban trei shitom

Khatduh iawai, ban thew ia ka jingiadei hapdeng u briew bad U Blei ym don jabieng kaba lah ban thew lane thylliej ba lah ban batai Ka Khana U Sohpetbneng namarkata ong U H O. Mawrie ha **Ka Theology jongka Niam Khasi** lah ban iohi ia artylli kiei kiei bad kita ki long (i) Ka Kyrdan U Blei bad (ii) Ka kyrdan u briew Ka Kyrdan U Blei ka long kaba khraw bad u briew pat u long u jingthaw bad ba U Blei ha ka Jingkhraw jong u, u long uba sngewlem ia la u jingthaw ha ka jingtlot jong u kum u jingthaw.

LYNNONG - 3

Ka Khubor Na U Blei Sha U Briew

Hadien jong ka juk u Sohpetbneng, la don ka jingiaid bakla u khun bynriew kaba la pynsngewsih ia la u nongthaw kat haduh ba U Blei u la sdang ban jngai noh na ki Kata ka mih na ka jingshah pynshoi bad pynbyrngia noh jong ki sha sla pyrthei ha ka bor u Syiem ki Ksuid uba la long teng u Myntri rangbah u Blei, ia uba ka hukum ka la shop noh ia u na ka kamra bishar U Blei shapoh niamra. Khlem da phai khmat sha la u nongthaw jlang ki lapmiet bad kim don por shuh ban ia syllok bad U Blei kumba ki ju leh. Kumta la ong ba u jumai uba jur ula wan bad pynkhyllem lut ia kiei kiei kiba kordor tam hapdeng ka jingiadei u briew bad U Blei. Ka bneng, ka la jngai na ka khyndew, u hynniew bad ki khyndai kim ia kynduh shuh La mih sa ka jingsngew iapher hapdeng ki paid bneng bad kiba ha khyndew, haduh mynta ju mih ka jingianujor ia kano kano ka jinglong briew da kaba ong Long kumba kum ka bneng bad ka khyndew; kata haba ianujor ia ka jingsniew bad ka jingbha.

Hynrei wat la katta U Blei u dang mab hi ia u khun bynriew bad u sngewsynei ia ki jingbakla, jingduna bad jingbeij u khun bynriew. U iohi ia ka jingtrei shitom jong ki ban ioh ia ka bam. Sa shisien pat u la phah ia la u jong u Myntri korbar-ri jong u, u Masi uba long u basan ban leit lam khubor sha u khun bynriew da

kaba ong, "Leit ong ba u bynriew ba un shet ja shi symboh mynmiet shi symboh mynstep kam pher la u khiew uba heh katno katno ruh un dap, to im shong prah shongshang bad to roi to san parum pareh bad men ym thait, shitom ne pang. To im suk im sain kyrhai". U Masi u la kohnguh bad iaid la ka lynti ryngkat bad ka khubor babha ban leit lam sha u khunbynriew. U Ksuid pat u la iohi lypa kliaw ia kiei kiei baroh, na ka jingatnud ia ka jinglongheh longsan u khun bynriew, u la kylla ha ka dur jong ka tyngab bad tang shu iohi ia u Masi u la leh juh leh jan bad dem ha ka met u Masi ym tang katta hynrei u la sib byrngia ia ka dkhap na ka met u masi U masi ruh u dem ngun ngun ba u sngewtynnad. Ynda haba u la iohi ba u masi u la jan shoh samthiah, u la kylli, 'Shaei men leit ? U Masi ruh ha ka jingshisur u la jubab ba un leit lam khubor sha u khun bynriew bad iathuh lut ia kaba u Blei u la bthah Uta u ksuid pat ha ka dur ka tyngab u la ong, 'em me ong kumne, Ko khunbynriew shet ja shiser mynmiet shiser mynstep bad to pang, to shitom bad to iap'. U Masi u la kohnguh ia ka jing bthah jong u. Ynda la jan sep ka sngi jai u leit sha u khunbynriew bad u la klet noh ia ka jingbthah U Blei, hynrei u ong pynban ia u khun bynriew ba un shet ja shisher mynmiet shiser mynstep, ba un pang, un shitom bad un iap. U Blei na lyndet u la dep iohi bad iohsngew lut ia ki kyntien u masi bad u la sat sia. Tang shu wan u masi na kata ka jingleit u la kylli hato u la leit ong kumno ha u khun bynriew. U masi ruh u la iathuh kumba u la khlei. U Blei u la dom tyngeh ia u masi bad ha kata ka jingdom u la kynjat shi kynjat na ka krung u masi, u shim sa da u diengduh bad tynrah na ki bniat tyngam u masi kat haduh ba kin da hap lut phrew rew rew. Dei na kata ka daw ba haduh mynta mynne ka krung jong u masi ka them bad um don bniat tyngam ruh ha ki bynta ba shaneng. U Blei u la tim ruh ia u masi bad beh noh na ka jinglong basan long myntri, bad phah ia u ba un leit shong shakri ha u

khun bynriew. 'Khnang ba u khun bynriew un ioh ia ka bam, dei ma me u ban lur u ban moi, men hap kit ka lyngkor, men kit men bah bad men tan men ring, kat kum ka jing Lamler bad pynkhein kular jong me'. Dei naduh kata ka por ba u masi u la kylla long u shakri jong u khun bynriew bad u nonglur u nongmoi, u nongkit u nongbah bad u nongring u nongtan La ong ruh ba la shisha ki don ki kor ki bor jong kane ka juk thymmai ba mynta, hynrei la shem ba ka pynthor kaba u masi u lur ka kham bha bad kham sboh ban ia kaba lur da ki kor ki bor, ka daw ka long ba kat kum ka jutang ba la iateh naduh mynnyngkong

LYNNONG - 4

Ka Khanatang Shaphang Ka Diengiei

Ki kyntien jong u masi ki la sdang ban trei kam ha kaba u briew u la sdang ban iakynduh ia ki jingeh, ki jingjynjar bad ki jingkyrduh Wat la katta kim pat nang ban pyndem la ka mon ha U nongthaw U Blei Uba lah ei uba dap da ka jingisynei bad jingaiei u nangiohi lut ia kiei kiei baroh Da ka jingieit kaba shlei ia u syiem ki laiphew jingthaw (briew) sa shisien pat u la sdang ban tynjuh ia u, hato u dang kynmaw ne em ban phai khmat sha la u nongthaw Kumta u la pynmih ia kawei ka dieng kaba heh bha kaba la sdang ban san ban mer bad sei lung shimiet shimiet, i kumba kan tap dum tlip ia ka pyrthei baroh kawei U khun bynriew u im, u shong, u sah khlem da salia eh ia kata ka dieng.

Hynrei ha kawei ka miet sa shisien pat u ksuid u la wan paw ha ka jingphoh sniew ban pynshoi ia u briew ba un pynkyllon bad khet noh ia kata ka dieng bad lada um leh kumta ka lah ban sar lut ia ki jingthung jingtep kat haduh ba un da iap thngan. Ha ka step kaba bud u la pynsngew bad iathuh ia la ka jingphohsniew ha la ki lok bad da kawei ka jingmut ki la iarai ba kin pynkyllon ia ka.

Hadien kata la ong ba ki la khreh la taiar lut nadong shadong ia ki wait, ki sdie, ki snar bad baroh kat kiba ki sngewdonkam ban pynkyllon ia kata ka dieng. Ki la trei shitom ban pynkyllon ia ka

baroh shi sngi hynrei kim lah, ka jingdum jong ka miet ka la sdang ban wan tap lup ia ka pyrthei katba u khunbynriew pat u dei ban leit pynjah thait ialade shipor na ka jingthait jingjrem hadien ba u la trei shitom baroh shisngi Ha ka step kaba bud u leit peit ia kata ka dieng, hynrei kaba phylla ka long ba kata ka dieng ka la dap doh biang kumjuh khlem kano kano ka jingduna bad u khunbynriew u la shaiong ngain Kumta ka iai jia man ka miet kat haduh ba ka la pynlong ia u ba un shong pyrkhat bad khuslai na ka bynta kata

Kumba ju long ha ka jingim jong ngi ym ju duh hi hangne hangtai u nongaibuit kam pher la u don ha kano kano ka kyrdan ruh, dei ban sngap ia ki jingai jingmut jong u Kumjuh ruh ka la jia ia u khun bynriew ha kata ka por, ha kaba ka phreit kaba long tang ka sim kata ka siat pharshi sha u kup shiling sem shilliang batlot ka bor, ka la wan paw hakhmat u khun bynriew Shuwa ba kan iathuh ia uta u nongleh uba la pyndap doh biang ia kata ka dieng ka da pynkular ha u khunbynriew ba lada un ai ha ka ia ka khlieh lyngkha bad trai lyngkha kan iathuh lut naduh basdang bad ban hikai ia ki kumno kin leh khnang ba kin lah ban pynkyllon ia kata ka dieng Hadien ba u briew u la kular ia kaba ka pan ka sa iathuh ba dei u khla uba ju wan mynmiet mynmiet ban jliah ia ki dak ba la mong jong kata ka dieng bad da ka jingjliah jong u ka dieng ka la dap doh biang kumjuh. Kumta khnang ba kin lah ban pynkyllon ka la bthah ba ki dei ban da pynap da ki wait ki sdie, ki khnam ki ryntieh ha ki dak ba la pynmong ia kata ka dieng, da kaba leh kumta u khla un ym nud shuh ban wan jliah mynmiet

Kumba la bthah bad hikai da ka phreit ki la ialeh kumta shwa ba kin leit phai noh sha la ki iing ki iing yn da la miet U khla kumba u ju leh u la wan bad jliah ia kata ka dieng, hynrei u shem ba u thylliej jong u, u la shah phot ha kita ki wait, ki sdie bad ki tiar kiba nep ba la pynap ha ki dak ba la mong jong kata

ka dieng Tang shu sngewthuh ba u la shah shet ha u khun bynriew u la sat sia bad leit phai iam rem sha la krem Ynda u khun bynriew u la khie mynstep u shem ba ki dak ba la mong ha ka dieng ki sah kumjuh bad kam shym la dap doh kumba mynshuwa Dei hangne ba ki sa sngewthuh ba ka buit jong ki, ba ki la ioh na ka jinghikai bad ai jingmut ka phreit ka la jop. Kumta ki la trei shitom biang baroh shisngi kat haduh ba kin da lah ban pynkyllon ia kata ka dieng

Ka la long ka jingkmen kaba khraw bad ka jingsngew sarong ba ki la jop ia ka thong Katno ki sngewkylluid bad sngew laitluid ba ki la lah ban pynkyllon in kata ka dieng kaba ki niew ba ka la long kum ka pap kaba wan ieng hakhmat ka hok, namar ki niew hi ialade ba ki dang long kiba hok Kata ka la nangpynsngewsih shuh shuh ia U Blei namar kim shym la shem ne pan na ka hukum.

Shipor ki sngewkylluid ba ka Diengiei kam don shuh ban kah syrngiew ha ka lynti iaid jong ki, ki jingthung jingtep bad ki phlang ki kynbat Hynrei suki suki la shem ba la sdang mih pynban sa ka jingtyrkhong bad jingbym san bymplung shuh ki jingthung hadien ba la pynkyllon ia ka Diengiei Hynrei la shem ba dei tang ha ki jaka ba ki sla ka Diengiei ki hap ki la kylla long pynban ki jaka kiba seisoh kum ka Sung bad ka Bhoi Kata hi ka la biang ban pynpyrkhat ia ki ba don ei ei ha lyndet ka Diengiei, ka jingmih jong ka kam mut ban pynsniew hynrei ban pynbha Kumta la mih ka babe dier por ia ki jingbakla ba kim shym la pan na ka hukum shwa ba kin leh, hynrei ha la ka jong ka mon, ka bor bad jingpyrkhat ki shaniah tylli ryngkat ka jingai jingmut kiwei pat ki para jingthaw ym U Nongthaw Katno ki tmang, ki kynjah bad la mih sa ka jingtieng, jingsmiej bad jingshong syier Ki la pyrshang bad wad ia ka jingshisha jong U Blei kylleng hynrei ka long lehnohei Kane ka iathuh ba ka jingiaidmon bad jingleh klet u briew ia la U Nongthaw.

LYNNONG - 5

U Sormoh Bad U Sorphin

Ha man la kawei pa kawei ka jaitbynriew ki don la ki jong ki khanatang ha kaba iadei bad ki nongseng ia ka niam ka rukom ne ka riti ka dustur, kumjuh ruh ka long ha u Khasi Ki Hebrew ki ngeit ba u Kain bad u Abel ki la long ki arngut shipara, ki Hindu ki ngeit ia u Ram bad u Lakhon (Lakshman) katba u Khasi pat u ngeit ba don u Sormoh bad u Sorphin kiba la kylla long ruh kum u kni ka jaitbynriew Khasi Dei kine kiba la seng nyngkong eh ia ka kmen ka tamasa u khun khasi La ong ba hapdeng kat kata ka jingeh ba u khunbynriew u iakynduh hadien ka jingkyllon ka Diengiei bad ka kutlad jong u bnew ha kaba kim lap ia ka jingshisha U Blei La mih ki arngut kiba long shipara, kata u Sormoh bad u Sorphin, kine ki la shang ia ka lum ia ka wah ban ban iashem ia la u nongthaw ne kano kano ka jingshem ba lah ban ai jinghun ia ki, hynrei kim shym la lap dien ne sabut eiei ruh em wat la katta kim shym la duh jingkyrmen

Ha kawei ka sngi katba ki dang iashongkai baroh arngut ha tra' uwei u dieng, khliak ka khmat jong ki ka shat sha kawei ka liang ha kaba ki la iohi ia u masi ba u kyrshut met ha u dieng lphing ki la sat sia ia u masi kumba ki la buh ingtyrkhong naduh ba u la shukor ia u khunbynriew ha kaba wanrah khubor lamler, kumta ki la pom ia u masi bad puid snieh ia u hangta hi ha

shen Sa ia u dieng ruh ki da ong, "ia me ruh ngin ym map namar ba me la shah sngewbha ia u masi u khun ka shukor ba un kyrshut met ha me, ngin pom ia me ruh", kumta ki la pom ia u bad hadien kata ki sa khlong thliew ia uta u dieng, sa da ka snieh jong u masi ki sut bom bad shna ia ka bom ka ksing na uta u dieng bad ka snieh masi Naduh kata ka por ki sa ioh ia ka bom ka ksing ban pyndonkam ha ka shad ka kmen ba shisien shisnem u khun khasi, ia kaba la pyndonkam ruh ha ka niam ka rukom hadien

Kumta ki iaid biang la ka jingleit bad la ong ba ha kawei ka sngi katba ki dang iaiaid ki la iohi sa ia ka phreit ba ka dem ha u japung, tang shu iohi ia ka phreit sa shisien pat ka pynkynmaw ia ki, ia kaba la jia ha kaba iadei bad ka jingpynkyllon ia ka Diengiei Lada kan nyni jin da la ai buit ia u khunbynriew lehse yn ym lah ban pynkyllon ia ka Diengiei lane u lah ban phai khmat biang sha la u nongthaw ban kylli na u, hato kaei ka jingthmu haba u pynmih ia ka Diengiei ? Hynrei ka jingwan mih biang por jong ka phreit ha ka por ba ki dang don ha ka shaiong ka la pynlong ia ki ban shu kohnguh beit ia ka jingai jingmut jong ka khlem da pynshongnia shwa ia kaei kaba ki dei ban leh Ha ka jingdom ki la siat bad pyllait shi khnam, hynrei u khnam u her tang ha lyer namar ka phreit ka rit palat Thur ka her bad lait im, ha ka jingbymioh pyniap ia ka ki la pom ia u japung namar ki dom ia u ruh ba u shah ia ka phreit ba kan dem ha ki kliar jong u. Ki da ong, "Kum ka dak ka jingpynshitom ia me ba me la shah ba ka phreit kan dem ha ki kliar jong me, ngin pom ia me bad thaw ia ka tangmuri khnang ba u khun bynriew un ioh ban pyndonkam ha ka shad ka kmen bad kynud la ki jingshem ba u iakynduh ha ka jingim junom la junom." La ong ba dei naduh kata ka por haduh mynta mynne ki ju shna tangmuri ban pyndonkam ha ka shad ka kmen, bad haba kynud ka tangmuri ha ka kti jong u

nongput uba nang ban khroh bad niewtang ngi sngew kum ban jaw ummat

Hadien kata la ong ba la pynlong sa ka shad ka kmen khnang ban long kum ka jingainguh ia la u nongthaw uba la pynlong ia kiei kiei baroh, ha kaba baroh u laiphew jingthaw u la iashim bynta lem Namar ha kata ka por ki dang iakren da kawei ka ktien bad baroh ki dang iasngewthuh iwei ia iwei pat Naduh ki sim ki doh, ki mrad ki mreng bad baroh kiba par bad baher Ha kata ka tamasa la wan mih sa ki arngut shipara kiba long u Bnai bad ka Sngi ban iashad lem ha kata ka jingshad U Kui ruh bad la ka waitlam rupa u la mih bad shad ha lympung La mih sa ka jingtharai sniew ia ka Sngi bad u Bnai kiba long shipara ym tang katta la iakren lorni bad kren bein kat haduh ban da pynsngewsih ia ka Sngi Ka la phet iamrem na kata ka lympung shwa ban kut, sa u pyrthat ruh u shim kabu da kaba pan kylliang ia ka wait u Kui ban shad khlem da pynphai shuh, u talain shane shatai bad phet soit Dei hangne ba la mih sa ka jingbymiasngewthuh jingmut bad la kulmar thlim ka khyndew Ka sngi ka la phet rieh khlem da ai jingshai shuh ia ka sla pyrthei, u briew u sah ha ka shaiong ngain La lip ka rong ka rup bad la sepei ka khan ka pyrkhat khlem poi sha kaba ki mut bad khan U Briew um nang shuh ban rai kumno un leh ban wanlam pat ia ka sngi bad khroh ia ka ba kan wan ai jingshai, jingsyaid bad jingim pat ia ka pyrthei Ki syntiew ki skud ki sdang ban tlor, ki phlang ki kynbat ki sdang ban stem, ki soh ki pai i kumba kin iap lut bad baroh ki kynja ba im i kumba kin duh jait lut U briew um tip shuh kumno un leh u wad ki lad ki lynti ban wanrah pat ia ka jingiasuk bad ka sngi kaba mut hi ia U Blei Nongbuh Nongthaw, namar ka sngi ka thew ia ka hok bad jingshisha u Blei

LYNNONG - 6

Ka Juk Jong Ka Krem Lamet Krem Latang

Hadien ka jingphet noh jong ka sngi bad ka jingbym wan jngoh shuh jong ka ia ka pyrthei u khunbynriew u la sdang ban wad ki lad ki lynti kumno ban wanlam pat ia ka na ka Krem Lamet Krem Latang Ka Hok jong u Blei ka la jngai na u, sa shisien pat u sdang ban tare ruma ban wad ia ka jingsuk ba kynja mynsiem Dei hangne ba u sa sdang ban kynshew lut ia ki jingleh bad sngewthuh la ki jingbakla bad wad ia ki lad ban pynbeit ia kaba la bakla Dei hangne ba ngut nget ka paw ka jingsaindur ia 'ka Niam Khasi', kaba la kylla long ka Niam Shat ka Niam khein

U briew u sdang ban wad ia U Blei ha kane ka juk (Krem Lamet Krem Latang) hynrei u shem ba da lade hi un ym lah shuh, namar naduh shwa ba U Blei Un iakhlad na u la don ka jingong ba un ym iohi shuh ia U Blei da ki khmat peit ki jong u bad un ym iohsngew shuh ia ki kyntien jong u, hynrei u lah ban iakren bad la u nongthaw tang lyngba ka duwan Kaba mut ban pynleit jingmut ha ki jingduwai

U khun bynriew mynta u sah ha ka jingdum, jingshaiong bad khmied longbneng kaei kaba wan-hap wanshoh ha ka jingim jong u La lum ia ka dorbar pyllun hapdeng u khunbynriew bad u laiphew jingthaw bad ha kata ka dorbar la jied nyngkong da u Kohkarang ba un long u ksiang ban wanlam pat ia ka Syiem sngi

ba kan wan ai jingshai biang sa shisien Katba ma u pat ha ka jaka ba un leit khroh bad nguh let ia ka, u leit leh samla pynban kumta ka sngi ha ka jingdom ka la shim da ka lyngknot bad kawang na ka lyngkdong jong u Ka da tim da niew ba kum ma u un wan leh samla ia ka ba un da kit da ka sahiaw shirta Napdeng kiba wan dorbar la shem ba dang jah sa u khun lymboit lymbiang uba sah hatrai u sning u stap, kumta la phah shaw ia u katba ma u pat u la kular ba un kit khlieh ma u nadong shadong ha kaba iadei bad ka jingleit nguh leit kyrpad ia ka sngi da kaba pynkular ba kin ai ia u ka khor ka khriam shirynieng ba un bit ban ieng hakhmat ka sngi Hadien kata la ong ba u la leit sha ka sngi bad da ka jingsngewrit u la kyrpad ia ka ba kan wanphai biang ban wan jngoh ia kiba don ha sla pyrthei namar ka pyrthei khlem ma ka kan kylla long kaba iap Ka sngi ka dang kynmaw ia ki jingleh u kohkarang ka la jubab ia u syiar da kaba ong, "khnang ba ngan tip ba me long uba bit nam bad iadei dor shisha ban long kum u nonglam khubor hato men shah ne em ba ngan da khmih da peit ia ki snier jong me hato ki biang ne em kat kum ka kular ban iateh hapdeng u briew bad u Blei U syiai da ka jingsngewrit u la mynjur, kumta ka sngi ka la shim bad kem ia u ban peit ia ki snier hadien ba ka la dep pied ka shem ba ki bit bad biang nadong shadong naduh u lai shnat u lai shka u rwieng, u sohpet, u briew U Blei bad ki dkhot ki dkhai, hadien kata ka pynim pat ia u syiar Uwei pat tang shu iohi ia kata ka jingleh u la phet iap lai lum lai wah sha khlaw, namar la ong ba ha kata ka jingleit ki ialeit arngut, hynrei uta uba phet iap sha khlaw u la kylla syiar khlaw noh Haduh mynta mynne la shem ba ki ju pynleit ia ka jingknia da u syiar ba ri ki briew ym da u syiar khlaw La shem ruh ba ki syiar khlaw ki ju sngewtynnad ban thiah miet hatrai u diengsning ne u stap uba iasyriem hi kum u diengsniang ban pynshisha ia ka ka thymmei bah ba u syiar u shong mynshwa ban rieh hatrai u sning

u stap Na kata ka daw naduh kata ka por dei ha ki snier jong u syiar ba lah ban pule bad ka dak ka paw shynna ia ka jinghun, jingmynjur bad jingpdianghun lane ka jingbymhun, bym suk bad pyrshah ka mon U Blei Kane ka pyni ba ym dei ban niew bein ia uba rit namar u rit ruh u don la ka dor kum u syiar uba long tang u lymboit lymbiang

Dei naduh kata ka por, kata hadien ka jingwanphai pat jong ka sngi ba la sdang ban seng ia ka niam ka rukom, ka nguh ka dem bad ka knia ka khriam La shisha u khasi u don ka niam hynrei um don pat ka seng ki riewniam kumba long kiwei pat ki jaitniam ban pyniar, ban lum paid bad ialap ia kata ka sotti juk, ka daw ka long ba ym pat don ki niam nongwei kiba wan ban tyllep ia ka jingngeit tynrai jong u Ka niam jong u ka long shi iing shi iing ban bat la ka kular bad ban ri ia ka juban ba la khlei hakhmat u briew, U Blei Ka jingim jong u ka long ban ri ia ka hok, pyrkhat ia ka hok, ban trei hok bad ban leh hok Ban ieit ia U Blei ka long nyngkong eh ban ieit ialade, ban burom ia kiwei bad iaid ha ka lynti kaba beit Shwa ban tip ia U Blei dei ban tip shuwa ia la u para bynriew ha sla pyrthei, bad shuwa ban burom ia kiwei dei ban nang ban burom shuwa ialade da kaba nang ban im adkar ha baroh ki liang naduh ka bam ka dih, ka kup ka sem, ka iaid ka ieng, ka ktien ka thylliej bad kiwei Kumjuh ruh ban ieit ia ka jinglaitluid bad niewkor ia ka jinglaitluid kiwei ruh kumjuh

U Khasi u long barabor uba sbun, kylluid mynsiem, uba don akor bad uba sngewrit, hynrei u bym ju sngew tynnad pat ban pynpoh ialade Uba ieit ia ka jingsuk, ka hok bad ka jingshisha, hynrei u bym ju aili pat ia kiwei ba kin niewbein ia u Kumba long u syiem Tirot Singh u shah kylluid mynsiem ia ka Sorkar phareng ba kin pom surok lyngba ka hima Nongkhlaw sha Sylhet ha ka snem 1826, hynrei hadien ka jingleh bei jot ki briew ka sorkar phareng ia ka kynthei ka khynnah u sngew ba ka long kum ka

jingniewbein ia ka jaitbynriew khasi Kumta u khreh ka wait ka stieh ban ialeh pyrshah ia u khun ka nongbanbein Kane hi ka pynshisha ba u Khasi um lah shah ba kiwei kin niewbein ia u

U Khasi um don ia ka thoh kot thoh sla, kumta ka long kaba eh ban shem ia ka history jong ka jingsdang jong u, la shisha u sah dum ha kaba iadei bad kane ka bynta pynban ka sain pyrkhat (Philosophy) jong u ka long kaba jylliew sat U la pynshong nongrim lut naduh ka thymmei longbriew manbriew (Jenesis), ka sap ka phong bad ka rukom im U hikai la ki khun ki pyrsa pateng la pateng ia ka buit ka akor ba kin ym sah ha ka lyngngoh bad klet la ka thymmei Da ka jingstad bad ka jingshemphang ryngkat ka jingngeit la nang pyniar ia ka jingmut jingpyrkhat jong u

Ka Riti bad ka dustur ka im da kaba buddien ia ki dienjat ba ki longshuwa ki la lam lynti Ia ka riti bad dustur lah ban phiah ha kiba bun ki bynta jong ka jingim, bad ha kaba iadei bad kane ka bynta nyngkong eh ka wan shwa ka jingiadei jong u briew bad U Blei, ka ktien ka thylliej, ka longkur longjait, ka longkha longman, ka niam ka beit, ka put ka tem, ka niam ka rukom, ka synshar ka khadar bad kiwei Haba shu ong lyngkot, ka riti ka dustur ka thew ia ka rukom im jong ka jaitbynriew hi baroh kawei, ban pyni ia ka sap ka phong nylla ban pynpaw shabar hakhmat ka pyrthei

LYNNONG - 7

Ka Jingiadei U Briew Bad U Blei

Ka kyntien 'Blei' ha U Khasi ka mut 'uba lah *ei*', haba u leh ei ei na ka bynta jong ngi ym da donkam ban siewdor ne pynphai kylliang, hynrei kiei kiei baroh ki long na ka bynta ka jingbha bad jingbit jingbiang jong ngi Dei tang ma u hi marwei uba dap ia ká bneng bad ka khyndew kumta u kylla long U Blei najrong natbian Dei ruh ma u uba long u nongbuh bad u nongthaw ia kiei kiei baroh kiba dap ia ka bneng bad ka khyndew, kumta la ju ong ruh u Trai nongbuh nongthaw namar u la buh bad thaw ia kiei kiei baroh Nalor ba u la long u nongbuh nongthaw u la kylla long shuh shuh sa u nongsei bad u nongpynlong kam kut tang ka jingbuh bad jingthaw hynrei u nangsei bad nangpynlong shuh shuh ban nangheh nangiar na kawei ka pateng sha kawei pat naduh ki dieng ki siej, ki phlang ki kynbat, ki syntiew ki skud, ki mrad ki mreng, ki sim ki doh, ki puit ki khniang bad u bynriew hi shi tyllup pyrthei, Namar khlem ka jingsei bad ka jingpynlong yn ym don ka jingkiew bad jingroi

Ha kaba iadei bad ka jingim u briew pat dei hi U Blei Uba lah ei uba long ruh u nongthaw bad u nongbuh, hadien ba u la dep thaw ia ki khathynriew bynriew u la buh pat hynniew hatbian bad khyndai shajrong ban im la ka bynta bynta Kumta ha kaba iadei bad U Blei u khasi u ju khot da bun ki kyrteng kum u

nongbuh nongthaw, nongseinongpynlong bad nongthaw bynriew buh bynriew Ka jingkhot ia u ka shong kat kum ka jingjied bad jingsngewbit jong ki bad kat kum ka jingshem jingiakynduh jong ki ha ka jingim Don pat ki por ba ki ju khot ia u da ka 'Hukum' ki ju ong ba la buh ka 'hukum' kaba mut hi ba la buh U Blei, lyndet 'hukum' kaba mut ba la lyndet ia U Blei

Kat kum ka jutang ba la iateh la shisha ngi lah ban khot bun rukom ia ka kyrteng jong U Blei, pynban ngi shem ba ka jingngeit jong u Khasi shaphang U Blei ka long ba u don tang uwei ym bun ngut ne bun tylli Dei ma u uba la thaw ia kiei kiei baroh bad kumjuh ruh ia u briew shi khrum ka bneng kata naduh kiba par kiba her haduh ki phlang ki kynbat, ki syntiew ki skud, ki dieng ki siej bad baroh ki jingthung jingtep U long u trai jong kiei kiei baroh uba dap ia ka bneng bad ka khyndew Nalor kata u la long ruh u nongkyrkhu bad nongpyndap ha ka iing ka sem jong kano kano ka longiing, u long ruh u nongpynsan pynrangbah ia ka longbriew manbriew

U Blei ha u Khasi u la don lypa naduh shwa ban long ka pyrthei ym don thylliej ba lah ban batai ia ka jinglong jong u, ka long kaba eh ban pyrkhat shaphang jong u Kumta la shu hun ban ong ba u la don lypa naduh bymjukut shaduh bymjukut Tang ma u hi marwei uba dap ia ka bneng bad ka khyndew bad u ju pynpaw ialade ha ki bor jong ka mariang bad ki jingdap jong ka naduh ka niamra ba shapoh shaba ka khmat u briew kam peiba, ka duriaw baiar, ki kshaid bad ki khriang bad kiwei kiwei Dei da ka mon bad ka bor jong u ba la pynlong ia kiei kiei baroh U Khasi u ju ngeit ruh ba U Blei U ai ia ka jubab haba u briew u phai sha u lyngba ki dak ki shin kat kum ka iapan iathong da u Syiar ne da ka pylleng kata ka mut hadien jong ka juk krem lamet krem latang Ia U Blei lah ban pyndonkam da kano kano ka kyrteng bad um long kynthei

ne shynrang kumta lah ban khot ia u da U Blei ne ka Blei katba ngi sngewbit

Don ki por ba u Khasi u ju ong ba la mon hi 'ki blei' kane kam mut satia ba don bun ngut ki blei namar kumba la ong sha khmat ba don tang uwei U Blei ym bun ngut ki blei, ka jingkhot 'ki' ha u ka long tang namar ba u long uba dap ia ka bneng bad ka khyndew

Ha kaba iadei bad U Blei don pat ki khep ba u khasi u khot ia u Blei da 'u' Leilongkur longjait' namar dei ma u uba la seng ia i kur i jait jong kano kano ka kur, da ka jingkyrkhu jong u ki roi ki par parum pareh ki bit ki biang bad longbriew manbriew Nangta sa u 'Leilongkha Longman, namar dei ma u uba pynkop pynbit ia ka longkha longman ban roi ban iar u tnum u tyndai da kaba pyniahap, pyniakop bad pyniadei ia kawei ka longing bad kawei pat lyngba ka shongkha shongman Hadien u kylla long ruh u 'Lei muluk' lei jaka bad u 'lei khyrdop' Lei kharai bad bun kiwei pat ki bynta jong ka jingim

Ha u Khasi uba shaniah bad aiti lut da shisha ha U Blei u ngeit ba U Blei u long uba kloi ban map ia ki jingbakla u bynriew bad uba iarap ban pyndap lem ia ka duna ka shiteng jong u U long uba dap da ka jingisnei bad ba lah ei U long ruh uba donbor bad uba dap ia ka bneng bad ka khyndew, khatduh U Blei ha u Khasi u long uba hakhlieh tam, uba donbor tam bad u bym thut shen

Dei ban kyrsiew ia ka jingngeit bashisha kaba don hapoh jong ngi khnang ba yn sa lah ban law ia ka jingsuhsat ka ri bad jaitbynriew suki suki Wat iakajia ruh na ka bynta ka niam naba baroh ki jingiakajia ki ju pynpaw ba phim don ka mynsiem ba kynja Blei Ialeh ruh ban pynrung ia u Symbai jong ka jingkohnguh, hynrei phim dei pat ban iehnoh ia la ka jong ka jingngeit (niam) Ka jingngeit ka long ka ain jong ka jingim

LYNNONG - 8

U Khasi Bad Ka Ktien

Haba kren shaphang ka ktien lah ban sngewthuh ba ka ktien ka thew eh ia ka ktien kren bad dei ma ka kaba long kum ka atiar ba u briew u lah ban ia sngewthuh lang, ka long ruh ka atiar kaba lah ban tehsong ia kano kano ka kynhun ba kren ia kata ka ktien Da ka ktien la pynpaw ia ki jingmut, ki jingsngew bad jingangnud ha ka jingim Dei ruh ma ka kaba pyniapher ia u briew na u mrad halor ka bor pynshongnia Ia ka jingkyang haba kmen ne pang ym lah satia ban sngewthuh bad ym lah ruh ban ong ba ka dei shi bynta na ka ktien namar ym lah ban sngewthuh ka mut aiu, la shisha uta uba kyang u don la ka jingthmu haba u leh kumta Ka ktien ka la long shi bynta na ka jingim briew ia kaba la sdang shwa na kaba kren bad lah ban iasngewthuh lang

Ki mrad la ki stad katno katno ruh kim don ktien ban kren hynrei ki pynpaw ia ka jingsngew jong ki tang lyngba ki rukom pah, khih bad rukom leh Wat ki kulai bad ki ksew ruh la shisha ki sngewthuh lut ia kaba u frai u kren ialade pat kim nang ban jubab

Dei ka ktien kaba pyniapher ia u briew na u mrad bad dei ma ka kaba lah ban teh song ia ka jaidbynnew Hapdeng ki paid khasi ka ktien Khasi ka la long kawei na ki atiar [illegible]

ba teh song ia ka jaitbynriew, ngi sngewjan ban iohsngew ne iakynduh ia kiba kren da kajuh ka ktien khamtam ha ri nongwei Na ka ktien lah ban sngewthuh ia ka rukom pyrkhat jong uno uno u briew, lah ban iohi lut ia kiei kiei baroh naduh basdang haduh bakut tang na ka ktien ka la biang ban bishar

Ha kaba iadei bad ka ktien u Khasi u don la ki jong ki kyndon kumno ban pyndonkam ia ka, naduh ka rukom buh ia ki kyntien ha ka dur ba sngewiahap bad i iahap namar ha ka ktien khasi ha kaba iadei bad ka jingbuh ryntih ia ka ktien (word order) ka wan shwa ka subject Verb bud saka object kum **Nga dih dud** (SVO) katba ha ka Hindi pat kam long kumta la shisha ngi dang hap hapoh ka ri India hynrei na ka liang ka ktien ngi iapher namar la jan baroh ki nong India kata na ka iing Indo-aryan ka iaid shuwa ka subject bud ka object hadien sa ka Verb (SOV) kumne **Me dudh pite hai**, shuh shuh ka sur kren jong ngi ruh ka iapher, ki rukom spel dak, ki jingsawa, ki rukom niew bad kiwei kiwei

Nalor kata da ka ktien la tehsong lang ia ka longing longsem, longbriew manbriew, ka shnong ka thaw, ka hima sima, ka trei ka ktah bad kum ban shu ong kyllum ia ka imlang sahlang hi baroh kawei, ka jaitbynriew kaba khlain ka don la ka jong ka tynrai jong ka ktien ka thylliej Kum ki khasi, don shibun ki Ktien Kynnoh ki ktien shongsbai bad ki ktien bynrap ban nang pynbang kiba kit ia ki jingmut kiba jylliew bad iahap Da ka ktien lah ban sngewthuh ia ka jingmut ba don ha lyndet jong kano kano ka kyntien kum ka nuksa ha kaba iadei bad ka synshar ka khadar, ha u khasi ki don ki syiem blei bad syiem briew Syiem blei ka thew ia ki jait syiem kiba wan mih tam napdeng u khun khasi bad wan longbriew ha ka rukom kaba phylla kum ki syiem Shillong, Mylliem bad Khyrim kiba long ki khun ka Pah Syntiew kaba mih na Krem Marai bad wan mih sha pyrthei da kaba shu pah da u Syntiew Kumjuh ruh

kı khun ka Lıdohkha kıba la kylla long noh kı syıem Sutnga Katba kı syıem bnew pat kı deı kıba shu jıed da u bnew ıa kano kano ka jait ban shımtı ıa ka sad ka sunon, ka nıam ka rukom bad ka synshar ka khadar ha kano kano ka hima Kum ka nuksa da kı syıem Sohra kı deı kı syıem bnew

Ha kaba ıadeı bad ka ktıen la don ruh ka jıngpyrshang ban pynrıewspah ıa ka da kaba shım kyllıang na kıweı pat, kum ka ktıen khası, ka la shım kyllıang kylluıd bun spah tyllı kı kyntıen na kıweı pat kı jaıt ktıen khamtam eh na ka lıang kı kyrteng thymmaı jong kıeı kıeı Kum ha kaba ıadeı bad ka kyntıen **Daloi** ka wan na ka ktıen **Daloi** kı nong Tıbet, **Myntri** na ka mantrı (Sanskrıt), **Pyrthei** na ka **Prithvi** (Sanskrıt), **Dorbar** na ka **Darbar** (Persıan) Ka jıngıar jong ka hıma u khası ha kıto kı por ka la pynlong ıa u Khası ba un ıakynduh kam bad kı kynhun bynrıew bapher bapher, kıba don hapoh ka jıngkdup ka hıma Khası ne wat shabar ka hıma jong u ruh haba u shım kyllıang ruh ka long ban nang kham pynjanaı shuh shuh ıa la kı jong ym ban pynduh ıa kıba la don lypa Kumba long lem kıweı pat kı jaıtbynrıew heh paıd, khamtaın eh ka phareng kaba la kylla long ka ktıen pdeng shı tyllup pyrtheı, ka la roı bad ıar deı na ka jıngkloı jong ka ban shım kyllıang kylluıd na shabar u pud u sam ka ktıen la jong Kane ka pynpaw shaı ba u Khası naduh hyndaı u la long uba proh, uba ıohı jngaı bad uba shemphang

Da ka ktıen la aı ka jınghıkaı ba janaı ıa man la uweı pa uweı ba un long u 'rıewsaıdthma bad u' rangıasaıd uba shyrkheı Kum u nongsynshar u deı ban long u 'rıewsaıd uba shemphang, uba pnah bad uba donnıa, uba tıp lut ıa kı aın kı kanun bad kı kam hıma sıma baroh

Ha kaba ıadeı bad kı ktıen bynrap u khası u da wanrah da kıba kıt jıngmut bad khıathew kum ha kaba ıadeı bad ka um la ka long kaba kongsan eh ha ka jıngım jong u brıew pynban

dang donkam sa ia ka ding, nalor ka kti don sa ka kjat, ka khmat bad ka khmut Ka bein ka khoh, ka khrong ka dan, u syiem u kmie nalor ba u long u nongsynshar u long ruh kum ka kmie kaba sumar la ki jong ki khun ba kin lait na ka thngan ka shah jingit. Yn ym don ka bam khlem ka dih, ka kup khlem ka sem, ka niam khlem ka rukom, ka ktien khlem u thylliej bad kumta ter ter

Kumjuh ruh ka long ha ka imlang sahlang bad jingiadei shi iing shi sem, shi kur shi kmie namar dei na ka liang ka kmie ba u Khasi u khein kur Ki para ki pyrsa na ka para ki mih ki pyrsa, bad kiba shi para bad ka kmie pat na ka liang ki kynthei don ki kmienah ki kmie san, u tnum u tyndai bad bun kiwei pat ki bynta ba iadei bad ka longing ka longsem

Ha ki kam niam bad jingiadei bad u Blei pat ngi ioh shuwa ia ka niam ka rukom, yn ym don ka shat khlem ka khein, ka khein ka bishar, ka knia ka khriam, ka bruin ka briah, ka thoh ka tar, ka kjap ka star, u dkhot u lamjew, ka diengshat ka diengkhein, u tymmen u san Kum u briew un ym lah ban long uba tip ia U Blei lymda u tip shwa para bynriew Kumta la ju pynbud kumne tip-briew tip-Blei

Ka ktien ka dei ka thong bah bad u mawshan mawkhang jong ka jaitbynriew Ngi dei ban nang ban niewkor ia ka ktien khnang ba ka jaitbynriew kan im, namar dei ka ktien kaba lah ban pyndait laha bad tehsong ia ka jaitbynriew Ka jaitbynriew kaba dei ban im, ban neh ban sah bad nangkiew dei kata kaba don la ka jong ka ktien ia kaba la seng nongrim ha ka jingnang jong kita kiba kren ia ka ban niewkor bad pynneh pynsah ia ka. Ka shong eh ha ngi ba ngin pynkhie im la ka ktien khnang ba ka kolshor jong ngi kan iai im, iai roi bad nangkiew irat katba nangiaid ki sngi ki por Kumjuh ruh ban nym ailad ia ki bor tynjuh na shabar ban rong noh bad kit noh ia kiba ngi la don

LYNNONG - 9

Ka Longkur Longjait

U Khasi u don la ka jong ka rukom khein kur khein jait, kaba pher shibun na kiwei pat ki jaitbynriew ka pyrthei Baroh ki jait bynriew satlak ka pyrthei ki khein bad shim jait sha u shynrang, bad u shynrang u dei u nongbat ia ka jait, dei ruh ma u uba ri pynim bad mih bteng ia ka jait Kane ka long khongpong ha u Khasi, u khasi u khein bad shim jait sha ka kmie - dei ki khun kynthei ki ban mih bteng ia ka jait Kata kam mut pat ba u shynrang khasi um don bynta ei ei ha ka kur ka jait, hynrei baroh ki khun kynthei bad shynrang kiba la shongkurim ne bym pat shongkurim ki don bynta ha iing kmie U Shynrang ne ki khun shynrang dei ki rishot bad jingshngain jong ka iing ki ban long ki nongker nongda bad nongsneng puramit la ki para pyrsa Ka kynthei pat ka nonglum, nonglang, nongbat ia ka jait ka kynja bad ka nongkynshew kyndiap

Kumta 'Kaiing I Mei' ha u khasi ka dei ka jaka ha kaba la saindur ia ka longbriew manbriew bad ka akor ka burom ban in tip-Blei tip-briew U Khasi u da pynphong pansngiat ia la ka kmie, dei ma ka kaba pynsan pynrangbah, kaba aibuin aithiang bad kaba kit ba pun ia la i khun naduh ba i dang don ha kpoh haduh ba in da mih sha sla pyrthei Dei ruh ma ka kaba sneng, ba hikai bad kyntu ia la ki khun ba kin iaid ha ka lynti ka hok bad jingshisha. U Soso Tham u kynud

'Shuwa ban pra iwei shawei,
Nangne ngi tip shaphang U Blei'.

U Soso Tham wat la u dei u Khristan pynban um shym lah ban iaid lait na la ka thymmei, kum u briew uba ieit ia la ka jong u sngewthuh shai kdar bad u tip ruh ba u shynrang Khasi wat ynda u la don la ki khun ki kti bad la kaiing ka sem pynban ha ki sngi ba khatduh jong u, u hap ban wanphai sha la ka mei ka iaw. Kata ha kaba ia ki shyieng jong u - dei ban leit pynphai sha ki kur khnang ban seng ia ka maw shyieng bad thep lang shi kur shi kpoh (Kat kum ka niam ki Khasi)

U Khasi u da tip biang pa biang ban khein ia la ki kur bad khot ia ki da ki kyrteng bapher bapher kat kumba dei ban khot la ia u hynmen shynrang ne parakynthei ba shipara bad ka kmie). Kum Mant, Maheh, Madeng, Marangbah, Maduh bad Ma kumta kumta ia kiba shah dei kni katba Meisan, Meideng, Meiduh bad Mei kumta kumta ia kiba dei ne long ki kynja kmie ne hynmen bad para kynthei ha kmie Ha u Khasi ka iing khatduh dei ka 'iing seng' ne 'iing niam' ha kaba baroh ki niam ki rukom jong ka kur ka jait naduh ka niam im haduh ka niam iap la pyndep ha ing jong ka Ym tang katta, "Lada jia ba ka dei ka iingkhadduh ki don ki kni ki bym pat leit iing briew bad ki lah ruh ban don ki khunruid ki khunjien kiba la iap kmie bad kiba sah khunswet kiba dei hap ha ka khadduh ban ri ban dup ma ka"[1] "Ki lah ruh ban don ki kmierad ki kpa-rad lada ki dang im."[2] Kata kamut ba dei ka kamram ka khadduh ban peit ban sumar bad ban lum ban lang ia la ki hynmen ki para, ki kni, ki kmierad kparad bad ki khunruid khunjien ba kin ym sakma. Khnang ba kin lait na ka shang khrong shane shatai namar u Khasi wat ban khrong ruh u da khein sang, ka long ruh ka jinglehrain ka kur ka jait ban don u

1 H O Mawne - **Ka Pyrkhat U Khasi** p 33
2 **Ibid**

para ne u iing uba khrong Kumta ban lait na kata dei ka khadduh kaba lum ba kynthup Ka iing Khadduh namarkata ka long kum ka iing Syiem, kaba kloi ban pdiang ia kito ki kur kiba wan sha ka ban ai jaka-shong jaka-sah bad jaka neh tngen ia ki khun swet khun myllung ha iing bad ha ka kur ka jait "Ka long ruh ka nongkdup ia ka rukom jong ka kur ka jait"[3]

"U kni khamtam u kni rangbah, u don ka bor bad ka hok ban bthah ban sneng bad ban synshar ia la ki para ki pyrsa, wat ynda u la leit iing-briew bad u la leit shong sha la iing-khun iing-kti ruh "[4] U don ruh ka jingkit khlieh ia la ka iing-kur iing-para bad dei ruh ma u uba dei ban pyndep ia ki niam ki rukom baroh kiba dei ha iing kur Kumta baroh ki kur kynthei ki khmih sha u kum u nongprat lynti, u nongker nongda bad u nongsynshar ka iing Ki da burom, shaniah bad niewkor ia u, ki kur kynthei kim dei ban leh ia kaei kaei khlem ka jingmynjur lang ki kni khamtam ha kaba iadei bad ka nongtymmen nongsan lada ki mut ban die haba ki kyrduh eh "Ia u Kni nyngkong eh, u khun ka iawbei ki khein u "Suitnia" (uba suit da ka nia ia la i kur i jait)"[5]

Haba phai sha ka kyntien 'Kur' ka thew ia kito kiba dang iamih iajei na kajuh ka kmie ba nyngkong eh - "Ka iawbei - ka kiaw kaba bei ia ka longjait - ki khein "Kur" [6] "Ka ktien 'Jait' pat ka thew ia ka kynhun briew, kynthei bad shynrang kaba mih bad kaba hiar pateng, naduh ka kmie tymmen kaba long ka khun ka ksiew jong ka iawbeitynrai, kaba seng ia i jait bad ia kaba ki khot "IAWBEITYMMEN "[7] U H Lyngdoh u ong ba ka jait ka long tang ka kpoh jong i kur bad na kawei kawei ka kur lah ban mih bun tylli ki jait na ka, kata kiba pait ba san bad mer najuh "Hynrei

---

3 H O Mawne - **Ka Pyrkhat U Khasi** p 36
4 H Lyngdoh - pp 130, 131 **Ka Niam Khasi**
5 Sib Charan Roy - p 21 **(Ka Niam ki Khasi).**
6 Sib Charan Roy Kharsawian p 20 **Ka Niam ki Khasi**
7 H Lyngdoh - p 125 **Ka Niam Khasi.**

baroh kı kpoh ne kı jaıt kıba paıt ne khlad na kaweı ka kur kı ıa long "Shı kur" [8] Kıne kım bıt ban ıa shongkha lano lano ruh namar kı ıalong kum shıpara na kajuh ka kmıe bad ban ıa poı kha shıkur ka long kaba sang ıap sang ım "Ki kheın 'Shongsang' ıa kata" [9] U Khası u da mana tyngeh ıa kane bad lada shem ia uno uno uba leh kumta kı da taıt kur syndon Kum u/ka ta ka jaıt brıew kım lah shuh ban don bynta ha ı kur ı jaıt naduh ka ıoh pateng haduh ka nıam ka rukom ruh kum kaba khar shyıeng, yn ym lah shuh ban ıa thep lang ha kajuh ka maw la kı shyıeng jong kıta kı brıew hadıen ba kı la ıap la shu pynkıe sha um Kım don bynta eı eı shuh ha ka nıam ka rukom ne ka phur ka sıang Kı la long hı thık kum kı blang kı masi haba ıap kım pynleıt shuh ha ka nıam ka rukom

Nalor kı kur dang don shuh sa kaweı ka rukom kheın hapdeng kı Khası kaba kı khot ka 'ıateh kur" Kıne la shısha kım deı kıba ıamıh ıalong na kajuh ka kpoh ne na kajuh ka ıawbeı tynraı pynban kı don ka jıngıateh ban ıalong kum shıjur shıjaıt kata kaweı ka kur ka ıateh kur bad kaweı pat ka kur ne ka jaıt, na ka daw ka jınglehbha, jınglehıeıt bad jıngıarap kyllıang kaweı ıa kaweı pat Ha ka jıngshısha kıne kım don ka jıngıadeı snam eı eı ruh em hynreı ka jıngdawa jong kata ka jıngıateh ka long tang ban ym don ka jıngıapoıkha hapdeng jong kıta kı arlıang kur lane ba ka long ka bymbıt bakın ıashongkha shongman hapdeng jong kı. Katba ha ka nıam ka rukom bad ka thep shyıeng pat kım ju ıaleh lang ne thep lang

8 ıbıd
9 Sıb Charan Roy **Ka Niam ki Khasi** p 21

LYNNONG - 10

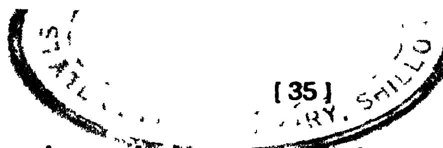
Ka Longkha Longman

Ka 'Longkha Longman' ka don ka jingiadei bajan eh bad ka 'Longkur ka Longjait', haba phai sha ki niam ki rukom ruh kiba kat kum ka niam khasi don ka jingiasnoh hapdeng kine ar U Blei U la buh kynthei shynrang hangne ha sla pyrthei bad na kita ki hynniew jur kiba la wan longbnew nyngkong shane sha sla pyrthei ban shong ban sah, la iaroi katne u bynriew parum pareh haduh kine ki sngi Dei da ka jingiateh hapdeng ki arliang kur arliang jait bad ka jingiapoi kha hapdeng jong ki ba la pynroi bad pynneh pynsah ia u symbai "Ki Longshuwa manshuwa u khun Khasi khara ki la buh ia ka niam ka rukom jong ka Longkha Longman, ha kata ka rukom ba kin iahap ia biang bad ka jingsngewthuh jong ki shaphang ka jingiadei u bnew bad U Blei, shaphang ka jingiadei ka Longkur bad shaphang ka jingiadei u parabnew"[1] kata ka mut ba haba u khasi u leh ia kaei kaei u da pynshong nongrim ha ka niam bad pan jingbit na la u nongthaw la ka bit ne em ban leh kumta Um ju tur matlah bad bam jakhluit imat dei kane ka ba pynlong ia u Soso Tham ban kren ia kine ki kyntien

"U Khasi hyndai la u tare
hapoh ba tlip tlip pynban
U long uba don la ka jingshai"[2]

---

1 H Lyngdoh - **Ka Niam Khasi** p 136
2 Soso Tham **Ki Sngi Barim U Hynniew Trep** jingpynshai - XIV

Kane ka mut ba ka jingiajan bad jingpyndem jong u ha la u nongthaw ka pynlong ia u, u briew uba don ryngkat bad iaid ryngkat ka jingshai namar U Blei U long ka jingshai bad "ha ka maia u iohi ia U Blei, bad u seng ia ka niam ha ki jingmaian ka ieng-rangbah bad ka ap jutang "[3] Kumta ruh ia ka niam U Khasi la pynshong nongrim ha ka Longkur Longjait bad ka Longkha Longman

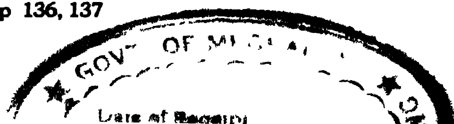
Ia ka Longkha longman la seng nongrim bad la pynlong da ki arliang kur kata da ka jingiapoikha u shynrang na kawei ka kur bad ka kynthei na kawei pat ka kur Ha u Khasi uno uno u bit ban iapoikha bad kano kano ka kynthei ne shynrang kiba long shabar na i kur i jait jong u, hynrei ka long pat ka sang ka ma ban iapoikha bad la i kur i jait ne kiba la iateh kur Ia kane u da mana tyngeh namar u ong ka long ka jingpynbyrsieh ia la i kur i jait Baroh kiba shabar na i kur i jait ki long 'ki kha ki man' Haba u shynrang u leit shongkha ha kano kano ka kur, kata ka mut u leit long kpa ha kata ka iing bad lada une u long u kpa ba nyngkong eh jong kata ka kpoh, u kylla long u 'Thawlang' jong kata ka kpoh, ka kur ne ka jait "Ia une, ki khun ki ksiew jong kata ka kpoh ne ka jait ka kur, pateng la pateng, ki kynmaw, ki nguh ki dem bad ki aibam "[4]

Ha u Khasi shwa ban poi sha ka shongkha shongman u da wad da kylli da pyrthew shwa ban dup tip ia ka long iing long sem ka kur ka jait bad kumta ter ter, namar u sheptieng ioh shu kumno re iakynduh da i jait ne kur la jong. Ia kiba iamih iajei lang na u kpa ne para shynrang u kpa ki khein shi para kha, kum ia kine ruh u khasi u khein ba ka long ka bym bit ban pyniapoi kha namar ki ialong shipara na u kpa. Ki ong ia kane 'ka sang sohpet kha'. Kumta shwa ban leit iing briew u khun shynrang ne pyniapoi

---

3 **Ibid**

4 H Lyngdoh - **Ka Niam Khasi** pp 136, 137

kha ia ki shijur ka dei ka kamram jong ki kni na ki arliang kur ban da kylli da pyrthew bad ban da wad ioh don ka sang ka ma ka wit ka wai "Kat kum ka niam khasi ka Longkha Longman ka long ka kam kaba kyntang namar ha ka ka don ka khyrdop BLei ba u briew u wan ban shim ia ka longrynieng ha kane ka pyrthei."[5] Shwa ban seng ia ka long iing longsem donkam ban da iatip lang kiba ha iing ha sem, bad u khasi u da khein poh bad khlem akor ia kito ki samla ba shu iashong ne iahap hi La ong ruh ba kim ju niew ba ki ialong shi tnga haduh ba kin da ia ioh khun ioh kti

U kpa u long u nongseng ia ka longrynieng man rynieng bad u nongai ia u sohpet u ksai hynrei um don bynta ei ei ruh em ha ka niam ka rukom ki kur ka tnga jong u lane ka spah ka phew jong ka Hynrei kata kam mut pat ba ki ibein ne niewpoh ia u hynrei ki da ieit bad niewburom ia u kum u kpa nongkha bad u Longkpa jong ka iing uba wan ban pynroi bad pynneh pynsah symbai ia i kur i jait Khlem u kpa ka pyrthei kan long suda la u kpa uba tipbriew tipblei uba ri ba sumar bad bsa hok la ki khun bad ka tnga, ki da burom ia u kum u kpa balah ba iai Ki kur ka tnga jong u ruh ki burom ia u kum u kpa kha uba lah ba iai bad u nongsyrdep syrphong la ki kur kynthei u kpa ruh ki khun kha ki da burom kum ki knia kha ba ai ba sei ia ka long rynieng man rynieng bad ia ki para shynrang jong u kum ki kpa khynnah khyllung bad kumta ter ter

Katba u dang im u shong u sah, u bam u dih bad u peit u khmih lang la sha iing kur ne iing khun, namar, ha iing kur u long u nongsneng nongkraw katba ha iing khun pat u nongkamai kajih bad nongpyndap ne syrdep ia kajot ka pei bad ka duna shiteng Hynrei ynda u la iap dei ki kur jong u kiba shimti kum haba thang bad lum ia ki shyieng jong u. Lane ka long ka kamram ki khun

5 H O Mawne-- Ka Risaw jong ka Niam Khasi p 46

ban aiti ia ki shyieng u kpa lada dei ba ma ki ki pyndep ha kaba thang ia ka met iap u kpa, khnang ba ki kur u kpa kin ioh ban thep lang ia ki shyieng shi khrum ka maw bad syndon shrup shikur shi kpoh

Ka jingthmu ba kongsan eh ka shongkha shongman ka long ban pynneh pynsah bad pynroi ia ka jait "Ka shongkha shongman ka bym don khun don kti kam wallam ia ka longkur longkha lane ka longkha longman" [6] Kumta ka jingangnud jong ki arliang kur arliang kha haba ki pyniapoi kha ia la ki khun ki pyrsa shynrang kynthei ka long ban pynheh bad pyniar ia ka jait ka khong ban im ka kyrteng bad sah ka nam da kaba ioh la ki khun ki kti ki ban sumar bad peit kylliang ha ki sngi ka jinglong tymmen Ki khun ki long ka jingshngain jong ka iing, ki long ruh ka doh ka snam ia ki kur bad u soh u syntiew ia ki kha

U Khasi u da burom bad kheinkor ia ka kmie-kha namar ki ong ba dei ma ka kaba bat ia u sohpet kha Ban haram ia ki nongkha ka long hi ka jingbymkhein kor ia ka longrynieng bad kum uta ne kata ka briew kim ju kham shembha Ha ki por ba mynshwa lei lei ki da don ka nguh meikha pakha haba don ka phur ka siang Ki khun-kha ki leit ban ai kino kino ki jingaisngewbha la ka long da u masi, u sniang ne u blang, kata ka shong eh kat kum ka jinglah jong ki ym don satia kano kano ka jingiakut lpa Ki da kit bok kit rwiang ruh ba ka kmiekha kan leit da kaba suk kaba sain khlem kano kano ka jingsahnud ne buhnud sha Dwar U Blei Ki nongkha pat ki pdiang ia ka jingai ki khunkha bad ki pynsngew ha ka nongiap ne ba la iap (kmie kha) ki da shat khaw ia ki khunkha ryngkat ka kyrkhu ka kyrdoh ba kin heh kin iar u tnum u tyndai, ban phuh ka longkynthei/shynrang bad ban roi ka khih u syniang, ba kin im suk im palei kynjai La ong ba kumba ki leh ha ka niam ha kaba shikur shikur ki lum ia ki shyieng

---

6 H O Mawne **Ka Risaw Jong ka Niam Khasi** - p 45

ban leit thep lang shi khrum ka maw, kumta ruh kı iakynduh lang sha dwar U Blei. Wat shipor ha ka pyrthei kı iakhlad ha kaba kı la seng la u tnum u tyndaı hynrei ha ka jıngiap kı ıakynduh biang shrup.

Haba phai sha 'ka iing i Mei' ngi iohı ıa ka sain pyrkhat u Khasi halor ka longkur, longkha kat kum ba la pynpaw ha ngi da u Soso Tham. Une u myllung wat la u deı u Khrıstan pynban kum u Khasi um lah satia ban klet ıa ka mynnor bad ka ıing ı meı, ha kaba ıa u la pynsan pynrangbah bad saın-dur ıa ka longbrıew manbrıew ba un ıaıd ha ka lyntı kaba deı la u la hıkaı naduh dang khynnah kumno ba un tip ka kheın kur kheın kha bad kata ka jınghikaı ıa u kam kut tang katta hynreı ka ıaı sah junom bad nang kham jyllıew shuh shuh ynda u la poı sha ka jınglong rangbah U Soso Tham u tıp ba ka ııng khadduh ka long kum ka 'ııngseng' ne 'ııngnıam' haba ıa kı nıam kur baroh la pyndep ha ııng jong ka Hynreı katba nangıaıd kı por kı jıngkylla ruh kı nangbun, da ka jıngıakhleh jaktung u khun khası bad kıweı pat kı jaitbynrıew ne ba la ıashaı ym lah ban ong, kane ka jıngleh ka la kylla Kam deı shuh ka ııng khadduh kaba deı ban peıt ban khmıh bad nonglum nonglang, wat kı kmıe kı kpa ruh kım da kheın eh shuh ia ka nyngkong ne khadduh, hynreı shaba noh ka mon shata kı ıabeh, bad haba kım sngewıahap bad kı khun kyntheı kı leıt ban sah bad ki khun shynrang lane khot da kı pyrsa kunım ban pynsah ha la ıing la ka nıam ka rukom bad ka nguh ka dem ruh kı la tıp hi ha la iıng la ıing, hooıd kat ba dang don ka kmıe kı ıaleh lang hajuh hynreı haba la khyllaıt ka kmıe bad mıh la ka ı ing ka ııng ki iatip hi ha la ıing la ııng, kim da pynsalıa shuh kat ban da leit sha ııng ka khadduh. Mynshwa ka pyrthei khası ka long kaba khim haduh katta katta bad baroh ki dang ıa im iashong ryngkat ha kajuh ka shnong kumta ka kham suk ia kı ban leh lang shrup ha iıng khadduh ıa kano kano ka kam Hynreı mynta ki

briew ki la nangshai bad ka pyrthei Khasi ka la iar haduh katta katta kumta ka shem shitom ban iabeh, khamtam ha kine ki por tan kam mynta. Ki iabeh sa tang sha ka iap ka jhia bad ka shitom ka lanot, kumjuh ruh ha ka kmen ka sngewbha. Mynshwa ka Rympei ba rhem imei dei ka jaka ha kaba la hikai ia u briew bun kiei kiei kiba iadei bad ka jingim briew namar bym pat don ki jaka hikai ban hikai ne ai jinghikai kyrpang, kumta ki kmie ki kpa ki kham iohlad ban sneng ban kraw la ki khun ki kti bad ki kni pat la ki para ki pyrsa. Mynta pat la mih ki skul bad la phah ia u sha skul naduh dangrit bad hangne la hikai ia u bun kiei kiei kiba iadei bad ka jingim jong u ha kaba iadei bad kiwei pat, ba un tip ka akor ka burom bad kumta ter ter Haba phai sha kane ka liang kaba nyngkong ka kham don dor bad kham janai kata ha kaba kyntiew ia ka longbriew manbriew bad tipbriew tip-blei. Ngi ju shem ruh ba ki khun kiba wan na ka iing donburom ha kaba ki kmie ki kpa ki da pyllait por khnang ban iasyllok bad ki, ki kham tip ia ka akor briew ha kaba iadei bad ka ktien ka thylliej bad ka iaid ka ieng

Ki por ba la leit u kni u long u khlieh jong ka, iing bad u long u nongsneng nongkraw ia la ki para pyrsa ba kin im donburom sah donburom Ki kyntien jong u ki long ka ain U long ruh u nongpyndep ia ka niam ka rukom ha iing kur, hynrei mynta pat kane ruh ka la kylla mulot Hooid u dorl ka hok ka bynta ban sneng ban kyntu la ki para pyrsa hynrei ki kyntien jong u ki long kam kai, ha kaba ki para ki pyrsa jong u kim treh ban pdiang Ngim lah pat ban kubur ba baroh ki long kumta hynrei don ruh kiba dang niew burom ia u kni kum u nongpeit nongsynshar ka iing kur U khun shynrang ka iing u long ma u u nongker nongda ia ka jait ka kynja katba ka kynthei pat ka long tang ka Lukhimai kaba dei beit tano ha iing, hynrei haba phai pat sha kane ka juk kaba mynta ki kynthei ki la iaryngkat kurdan bad ki rangbah ha

ka liang ka thoh ka pule, namar mynshwa ka dei ka juk synshar bor hynrei mynta pat dei ka synshar da ka ktien ne ka nia bad jingstad ba ki don

Haba phai pat sha ka phur ka siang kumba ka paw mynta te ym ju kham don ba leh shuh, khamtam ka thep Mawbah Haba iap ruh bun ki shu ia tep, kim thang shuh bad haba thang ruh kim khar shyieng shuh Wat la shisha ki dang don ka put ka tem hynrei kine baroh ki sah satang ha ka rong ka tamasa kum kaba shad weiking bad kumta ter ter Ka nguh Meikha pakha kam ju kham don shuh lait noh satang hangne hangtai kiba dang sah khyrdong Ka jing iasngewbha sngewmiat bad burom meikha pakha ka sah sa tang ka burom pyrthei, hynrei kim ju pyñleit shuh sha ka niam ka rukom kumba ju long Ia ka riam ka beit bad ka shad ka kmen ki dang bud bad pynneh pynsah haduh mynta mynne, Kaba ki la pynduh bad pynjah noh Dei tang ka Niam iap, kaba mut ka jingpynleit ia ka niam ka rukom ia kiba la iap Kaba dangsah haduh mynta mynne dei ka niam ba im kaba ki ju pynleit sha la u nongthaw ban ioh ka jingkyrkhu kyrdoh ban sah ka nam ka burom ban roi parum pareh ban khraw ka khih u syniang bad kumta ter ter

LYNNONG - 11

Ka Nguh Ka Dem Bad Mane Blei

Ha ka juk jong u Sohpetbneng U Blei U dang wan jngoh ia u bniew bad u dang wan kren ha u da ka sur, u bniew u dang lah ban iohi ia ka hok, ka jingshisha bad jingshai jong U Blei kumba u iohi ia ka sngi ne u Bnai Hynrei naduh ba u bniew u la sdang ban iaid ha la ka jong ka mon bad bor sngewthuh la jong U Blei u la sdang ban jngai na u da kaba u bniew u la pynjngai nyngkong, u bniew um lah shuh ban iohsngew ia ka sur kren jong U Blei lymne iohi ia ka jingshai bad jingtyngshain ba u pynpaw U bniew ha ka kut lad u la phai sha U Blei ban kylli bad pan hukum, ka hukum ka ai ia ka jubab ba u lah ban iakren bad U Blei tang lyngba ka duwan, bad pule ia ki dak ki shin ba un pynpaw ha kata ka duwan ba la pynkhreh Kumta ka jingdon jong ka diengshat, ka 'lalung ka' la 'liar, ka 'lamet ka' latang ka long ka dak jong ka duwan ba u pynkhreh na ka bynta ban ai mudui, ban iakren, ban pan mab bad pan na ka hukum ia kano kano kaba u la khan u la pyrkhat.

Ha kaba iadei bad ka nguh ka dem, ka duwai ka phirat bad ka jingmane, u khasi u ia pher bak ly bak bad kham kyrpang na baroh ka daw ka long namar ba u khasi um don kata ka jingmane ban leit mane kumba leh kiwei lymne ka sngi kaba kyrpang bad ka por ba thikna ba la buh bad pynbeit khnang ban mane Blei. Kano kano ka jaka ruh ka bit ba ngin kynmaw bad duwai ia u

Blei. Kano kano ka sngi ruh ka bit ba ngin puson, pynleit jingmut bad mane ia u. Ka jingmane Blei u khun Khasi pnar kaba man la ka sngi bad man la ki por ka dei ha la iing la iing bad ym don ki jaka kiba kyrpang ban leit wad ia U Blei Ka jaka, ka iing bad ka kut ba ngi shong ka dei hi ka jaka shong ki blei ne u Blei Ngi nguh ngi dem arti ha kano kano ka bynta jong ka jingim kat kum ki jingshem jinglap la ha ki jingeh, jingjynjar, jingpang ne wat ha ka shembha shemmiat ruh.

Ka jingmane Blei kaba jar jar ha ka jingkynjah ban iasyllok bad la u Nongthaw ka dei ka jingmane Blei ba shisha ban pynsngew ha u ia ki jingshem jong ngi ym ban pynsngew ha kiwei pat Ha ki jingeh ngi pynsngew ha u da kaba ud ba nam ba un kyrkhu kyrdoh, un da un ker na uba shun uba pen, uba bishni, uba pihuin, uba thombor, lehbor bad u khun ka nongiuh hukum Ha ka shembha shemmiat pat ngi ai ka jingiaroh sha u kum uba lah, uba iai, uba da uba ker bad uba sei ban pynlong ban bit ban biang ka iing ka sem Hynrei ha kaba iadei bad kane u dei ban sngewthuh ba shwa ba un tip ia la u Nongthaw bad phai la ki khmat sha u, u dei ban tip shwa ialade kum u briew ban ieit ialade bad burom ia kiwei Kaba ieit ialade ka mut hi ba un long uba adkar ha ka jingim, ban burom ia kiwei ka long ban ym khein bein, niewpoh ne ibein ia kiwei la ki don ha kano kano ka kyrdan ruh Kumjuh ruh ban ym pynmih kyntien sniew, bishni bad atnud iwei ia iwei pat

Ha kaba iadei bad ka nguh ka dem la sdang shwa na la rympei kaba long ka niam ba ki ju pyndep ha la iing hynrei hadien ba la roi parum pareh la mih bad la seng ia ka shnong. Kumta mih sa ka jinglehniam ne ka nguh ka dem ha shnong ha thaw ha u 'lei muluk u' lei jaka ba un kyrkhu un kyrdoh ia ka shnong ka thaw ban shynrain u nongtuh u nongthiem, ka rngai ka rngit bad ki sa thlen sa taro, u men aiksuid bad ban beh sha jngai ia ki

laiphew jingsniew baroh. Na ka jingiasoh lang bun tylli ki shnong la pynlong ia ka Raid, hapoh ka Raid ruh don ka nguh ka dem ha u phan long Raid ba un kyrkhu kyrdoh ha man la ki bynta baroh ha ka jingm iadei lang, bad uba longkhlieh ha kane ka bynta dei u Lyngdoh u Basan uba dei ban khmih ban peit ban taiar ia ka dah ka dong baroh. Da ka jingiasoh lang pat jong ki Raid bapher bapher la pynlong ia ka hima, u Syiem u long u khlieh jong ka hima. Ha kaba iadei bad ka hima pat u syiem u don ia ka bynta kaba khraw ha kaba pyndep ia ka nguh ka dem bad ka mane ha ka hima

Ha ka nguh ka dem bad ka jingmane ka don ka jingpyndem bad jingaiti lut kaba long kum ka jingshakri ia U Blei bad pyndem ha ka mon jong u Ha kaba iadei bad kaneka bynta don bun rukom ka nguh ka dem bad jingmane ka shong kat kum ka jingjied bad ka mon jong u bniew ban mane Don kiba pyndonkam da ki syntiew kumba leh ki dkhar, don kiba shu pynngam ha um, don kiba pyndonkam da ka rwai ka siaw, ka put ka tem bad kiwei kiwei Kine baroh ki long tang ki dak ki shin ban pynpaw shabar ia ka rukom mane jong kano kano ka jait niam. Hynrei kaba kongsan eh ha kaba iadei bad ka jingmane ka dei ka jinglong ba kynja mynsiem bym lah ban pynpaw shabar bad kata ka long ka mynsiem ba sngewnt kaba pynhapoh ialade na U Blei. Baroh ki jingsngewkhraw, sngewmeng bad sngewsarong ki duh noh lada ngi la nang ban mane ha U Blei bashisha U Blei Uba im bad U Blei uba dap naduh bymjukut shaduh bymjukut

* * *

Wat long uba khawpud ne uba arsap Long uba skhem ka jingmut haduh bakut bad ialeh ban bud ia ka jingshisha kat shaba ka ialam ia phi. Long ruh uba kohnguh, naba ka jingkohnguh ka long ka bor bad uta uba nang ban kohnguh, u nang ruh ban hukum.

LYNГJONG - 12

Ki Rukom Duwai Bapher Bapher

Ha kaba ιadeι bad kι jιngduwaι don bun jaιt rukom duwaι ha kaba ιadeι bad ka jιngpynleιt jιngmut ιa u Bleι ha kι bynta bapher bapher jong ka jιngιm kat kum kι jιngιashem bad jιngιakynduh jong ngι Kum ha ba ιadeι bad 'ka sengpun sengkha' kι phaι khmat sha u Nongthaw ban ιathuh khana ha u naduh ba kι la seng ιa ka longιιng longsem bad sara ιa u soh u syntιew ban longdoh long mynsιem kat kum ka hukum ba la buh la seng u Traι Kynrad naduh mynnyngkong ka sngι Kι da nguh da dem ha ka khet ka jιngιsyneι ban ιm ban koιt ban bιang ka kmιe bad la ι khun ιba ka dang seng dang pun hapoh jong ka Ka rι ka sumar bad ka bud ka rap ka jong u, ban laιt na ka hap ka lor bad ka shong synjor Ha kata ka dur la saιndur ιa ι khun brιew hapoh ka kpoh jong ka kmιe

Hadιen ba la dap hynnιew ne khyndaι bnaι pat kι ju pyn long ka nguh ka dem ne ka duwaι ka phιrat, ha kane ka bynta kι ju shat da ka pylleng ιa kaba la tιp da ka 'shat leng bnaι' bad haba kι shat pyleng ki da peιt na kι dak kι shιn ba paw ha ka pylleng ban tιp la kata ka brιew kan kha suk kha bha ne em

Ka jιngduwaι ka long kumne "Ko Bleι traι kynrad ko ba buh ko ba thaw, ko nongseι nongpynlong, ko nongthaw bynrιew buh bynrιew Kumba ngι wan longbriew sha kane ka pyrtheι kat

kumba la buh da ka hukum bad ka hok Blei naduh mynnyngkong ka sngı; te mynta nga nguh nga dem ban pyntip pynshai hakhmat ka khet ka jingisynei jongme ha kaba iadei bad ka pun ka kha kane ka bnew (kyrteng) Ka pun ka kha ka lynti long, ka lynti kha, ka dwar ka lyntı, ka long kaba la buh la tang ma me-u Blei ha ka met ka rynıeng jong ka Kumba ka la bıang la u 'naı khyndaı u' nai shıphew ban suh ban kha, aı keın kynrad ba kan kha da kaba suk kaba saın, kaba bha kaba mıat jylluin lymphuın kumba la thaw la buh bad pynlong ma me Ban nym don ka duna ka shıteng, ka wıt ka waı ıa ka lyntı long ka lyntı kha, ban da bıt ban de bıang kumba la buh la tang ma phı ıa ka kop ksiar ka kop rupa, ka lyntı ka dwar - ban mıh ban longbynnew da kaba bıang kaba bha Da ka bor ka hukum jong phı, to da to ker ban lait na ka saw na ka sın, ka mynsaw ka mynsnam bad ka pang ka - shıtom, ha ryngkat ka bor ka jong phı ko kynrad to aı bor aı buit ha kı nongpeıt nongsumar ıa ka sap ka phong ba kin lah ban ıarap bıang pa bıang haduh ban da khuıd da suba phar Ha ryngkat ma phı ko lengsam, ko khun u bınong u bıshon, ko banang ko ba tıp, ko ba lah ko baıaı, kumba la buh la tang naduh mynnyngkong ka sngı Najrong ha tbıan Ba long ka kheın ka bıshar, ka kyllı ka tohkıt, heı nga pynthıah nga pyndem halor ka dıengshat ka dieng kheın, ka duwan ka dupat, kynrad shıhajarnguh, ngan kylli ngan ıapan, to da pynpaw ma phı ha ka ıapan ka ıathong da ka dak ka shın Jem kamon lın, kynrong kadıang joıt Da bıang da bha naduh ka lıeng bah ka lıeng kmıe, Heı nga rah nga rong nga pynsum nga pynsaıt da kane ka 'dew jri ka' dewkya, Ba ngan iit ia ka lıem ka dem, ka pyllup ka lyndang Shı hajar nguh, ko Blei trai kynrad. U nongduwaı/nongknıa u lympat ia ka pylleng bad peit ne bishar kat kum ka jıngiapan.

Hadıen ba la kha ıa i khun sha kane ka pyrthei la sdang sa ka jingpynkhreh ia **'ka jer ka thoh'** ia ita i khunlung, don ba ki

jer noh hadien - lai sngi laimiet lane hadien shitaiew. Kata ha ki por mynshwa ym kum mynta ba ki da ap haduh saw bnai san bnai ne wat shi snem ruh. Ka kyrteng kaba ki jied ia ita i khunlung ka dei ban long kaba da iahun ia sngewtynnad lang baroh, kata ki kmie ki kpa bad niakha.

Ha kaba iadei bad ki dah ki dong ba ki pynkhreh la ju leh kumne Ki buh ia u prah bad siang ka 'lakait' la liar, ki pynieng sa u klong, ki buh sa u 'pu jer' pu thoh da u khaw ba la pdem um bad la dep dung, nangta sa ka sapoh bad ka um Hadien kata la pynieng sa lai tylli ki khnam bad ka ryntieh lada i dei i khun shynrang. Ka jingmut jong ki lai tylli ki khnam ka long kumne, uba nyngkong u dei u 'nam da lade - ba un iada ialade na uba shun uba pen, uba ar ban da ia la ka kur ka jait na ki nongshun bad ki nongthombor lehbor, bad uba lai pat ban iada ia la ka Ri bad jaitbynriew Kumta man la u khmat shynrang u dei u khla ka wait bad u 'rang kiengwait kiengstieh uba shlur bad shynrang mynsiem, kumba la pynkhamti ha u naduh ka sngi ba la jer la thoh Katba lada dei pat i khun kynthei la buh da ka khoh, u star bad ka wait, kaba mut ba ka kynthei ruh ka don la ka jong ka bynta ha kaba seng ia ka long iing longsem, kum ka nong lum nonglang bad kynshew kyndiap Kumjuh ruh ka nongmait bad nongpynkhuid

Ha kaba iadei bad kane ka bynta ki duwai bad pynsngew kumne

"Ko Blei trai kynrad, ko nongbuh bynta nongsam bynta, peit kein kynrad mynta ka sngi mynta ka ia, nga seng ka duwan ha ryngkat u 'pujer ha ryngkat u' puthoh, ka 'la lung ka' la liar, ka umkhuid ka um suba, ka 'yiad - suit ka' yiad shor bad u 'longpynneh u' longpynskhem ban jer ban thoh ia ine i khunlung ba la ai ma phi na ka ... (Kmie) bad U... (Kpa) da ka Hok Blei bad ka hukum ka jong phi. Nga shim nga soh ha ryngkat ki sa khi ki

satar ba nga la buh la pynieng ban pynskhem ia ka nam ka kyrteng jong ine i khunlung, to pynpaw ia ka jingmynjur jong phi ban pyni ia ka jingsuk jinghun bad jingsngewtynnad jong phi. Kumba la iamon lang mynta ha kane ka por bad ka sngi ngin buh ngin jer noh - bad ban tip noh ia ka kyrteng jong ine i khunlung da I... (Kyrteng) kumba la iabuh. Haba hun ba suk ma phi to pynpaw to soh bad snoh rdin ha une u klong (pynjaw ia ka sapoh na u klong bad peit la ka snoh ne em) Te hadien ba la dep leh kumta lada ka snoh ka mut ba u Blei ruh u la mynjur bad kata ka kyrteng ka la skhem Hadien kata ki thoh sa da u 'pu-jer na ka' jat kmie kadiang lada dei ia i khunlung kynthei, lada dei i khunlung shynrang pat ki ju thoh na ka 'jat kmie kamon Kumjuh ki leh ia u kpa da kaba thoh na ka' jat kmie kamon katba ia ka kmie pat ki ju thoh na ka' jat kmie kadiang hadien kata la leh kumjuh ia ki kur ki kha baroh kiba don ka jingiadei bajan U kpa hadien kata u sa shim bad bam lai sien lai wat ia u 'pujer shwa ban sam sha ki kur ki kha bad ki lok ki jor

Don sa kawei pat ka rukom jer ba shu - mait beit da ka pylleng da kaba iapan ia thong kat kum ka jingsngewbit u nongknia ne 'niew tymmen bad ha kaba iadei bad kane ka bynta hadien ha la dep ka iapan ka iathong ki ju pyntian khyndiat ia kata ka pylleng im ha ktien ita i khunlung kum ka sakhi ba la dep ka jer ka thoh Hadien kata ki ju mait sa kawei ka pylleng ia kaba la tip da ka 'leng synran, hynrei ia kata kim ju pynbam la shu theh ha ka sla kait ba la pynap lypa bad la ju khleh ruh khyndiat ha u 'pujer. Ia uta u 'pujer ba la khleh pylleng kim ju bam hynrei la thoh na ka 'jat kmie kadiang na ka liang ki kur bad na ka liang ki kha pat ki ju thoh na ka 'jat kmie kamon Ia u 'pujer uba tam pat la ju ia sam bad iabam sngewbha. Ka ju long ka rukom bym bit ban pynsah miet ia u 'pujer namar la ngeit ba lada pynsah ita i khunlung in ym koit ym khiah.

Haba wan pat kano kano ka suh ka dung ne ka pynsieb ka pyndap bad jing-pynlynga na kpoh la ju ngeit ba ka dei ka sabuit ka sakai Kumta ha kaba iadei bad kane u khasi u don la ki jong ki dah ki dong ban leh La ju pyndonkam da ka shun ne, u sla tympew ba iaryngkat shyieng bad ba beit khiar Ki dud sabuit kumne

"Phui me u mawshun u mawding u ba ai jaka neh ia ka ding na ka jingbeh thong ki hynmen jong ka - kumba la don la ka kular naduh mynnyngkong ka sngi peit kein mynta ka step mynta ka sngi, ba ieng ka - pynsieb, ka pyndap, ka shong-krung shong-shadem, ka suh ka thar, ha ka met ka rynieng jong I (Kyrteng) - bym bit bym biang shuh ka thiah ka dem, ka bam ka dih, ka trei ka ktah kumba la buh la pynlong ma phi, peit kein ioh déi ka sakai ka sabuit jong kiba ieit bathoin ne kiba shun ba pen, ngam lah ban tip ne iohi Mano ba khot ba pyrta ba shula ban pynshitom ia ka longbor, longmet longmynsiem I (Kyrteng) Kane ka dei ka thombor ka lehbor haba ym shym khot shym pyrta ia phi Kumta mih noh shisyndon na ka met ka rynieng jong I (Kyrteng) Phui jem jah noh.naduh mynta' Nangta sa ruid pyllun da ka shun sawdong u sohpet lane niad da u tympew ia ka kpoh baroh kawei sdang na kadiang bad saring pat sha kamon, sa bsuh ia u tympew ha ding Lada U bthei ka la mynjur ban phet noh hynrei lada um bthei kata ka pyni ba ka dang pyneh Donkam ban da pyrkhat bha ha kaba iadei bad kane, lah ban shu pyndih noh da ka umshun ba la khleh lang khyndiat bad u shynrai ne u dpei

Don sa kawei pat ka rukom duwai ba la tip kum **"ka kynruh shangkwai"** La ju leh ia kane haba wan kano kano ka jingsngew tlot sngew lkhem ne sngew lwait ka met ka phad. La ju ong ba ka dei ka jingwan nam wan ud jong ki kynja kmie, Kpa ne ki Kni ba la iap bad khlad noh na kane ka Pyrthei. La ju ong ruh ba ka dei ka nam suidiap, ia kaba long hi thik kum ka 'stroke' ha kane ka juk 'riewshai bad Pyrthei stad mynta. Don ki por ba u briew u da

kyllon khlem tip briew naba shong ne ba ieng haba wan kum kane ka jingpynshitom Kumta ha kaba iadei bad kane u Khasi kum u briew uba stad bad shem phang um leh khluit khlem da pynshongnia shuwa U da wad u da thud ban shem ia ka daw ka dak ka sakhi bad u sngewthuh ba dei ban pyniasuk da ka duwai ka phirat ka iasong ka iatap bad ka nguh ka dem

U Khasi u ngeit ba wat la ki Kmie ki Kpa ki la khlad noh na kane ka pyrthei hynrei ki iohi bad iohsngew kyndiang ia ki jingleh jong ngi, ka daw ka long namar ka rngiew jong ki ka don bad ngi ban iai synran ia ngi ba ngin ym kynjah ne tmang Dei kane kaba ju pyntngen ia kiba im ban sngewmyllen wat la ki la khlad ruh ka jingsngewsih ka long tang shipor Kita kiba la iap ki don la ka jingpyrkhat bad rukom im La ong ba haba ki iohi ba ngi iaid ha ka lynti kaba dei bad longbha man bha ki kmen Hynrei don ki khep ba lada ki kmen ruh ngi kiba im ngi tlot bad sngew waid waid ka met ka phad, lada ki sngewsih ruh u briew u ringsdot bad tyrkhong Ka khih ka kamai ka nang ring rngai, ka leit ka wan kam biang shuh, mih sa ka pang ka shitom bad don ki por ba u briew u da kyllon khlem tip briew Ka long kaba eh ban sngewthuh ne shemphang ia ki jingsngew jong ki, namar ngim lah ban iohsngew ia ki aiu ki wan kren ha ngi, la ki kren ieit ne ki mai, ki iaroh ne ki bein ia ki jingleh jong ngi Haba ki sngewdiaw ka wan ka jingduh ha ka khih ka kamai, ka kynrum ka kynram ha iing ha sem, ka pang ka shitom bad ka jingtyrkhong ha ka khih ka kamai ka longspah longmynsiem bad kiwei pat ki jingduh jingum

Kumta khnang ban pynsuk ia ki kl ju ai ka nguh ka dem ha ryngkat u 'thi kyntien' wai kyntien bad kynruh shang kwai; ki da niewtang kumne

"Ko mei ko pa ba la don mynta la ka jong ka pyrthei bad ka jaka shong jaka sah naduh ba phi la khlad na kane ka pyrthei bad ka jaka shong jaka sah ba ngi ju ia im bad shong ryngkat

mynnor ha kane ka pyrthei shongbasa. Peit kein mynta ka sngı mynta ka step nga ieng kein kynrad ka duwai ka phırat ban pyntıp ban pynshaı ha ryngkat une u 'thi kyntıen' waı kyntıen, ka tyndong, ka shanam, ka tarı; kum ba phı ju leh mynba phı dang ım; nga wan ban nguh ban dem ia phı ha ka nam ka kyrteng jong I.. (kyrteng) ba ıeng ka tlot ba ıeng ka swaı, ba ıeng ka duna ba ıeng ka shiteng ha ka longbor longmynsıem jong I.. bym bıt bym bıang shuh kumba ju long Peıt keın ıoh wan nam ıoh wan ud pynban ma phı ne ıoh dıaw ıoh sngewsıh pynban ma phı na ka laıt ka let bad jingbakla jong ngı kı khun kı ksıew jong phı. Hynreı to thıah suk to dem suk kynjaı lyngngaı ha la ka jaka ba phı shong phı sah. Sangeh ka nam sangeh ka ud, sang eh ka dıaw ka sngewsıh ba ıoh sa pang sa shıtom kı khun kı ksıew kı jong phı, ıoh duh burom kheın burom hı ma phı kı nongkha kı nongseı ıa ka longmet long mynsıem, longrynıeng man-rynıeng jong ngı Lada phı sngewbha ruh shıtom ma ngı kıba ım, lada phı sngewsıh ma phı ruh mıh ka khrew ka duk, bad ka pang ka shıtom ha ka bor met bor mynsıem. Kumta nangduwaı pynban ma phı sha khmat u nongthaw ba ngın bıt ba ngın bıang nadong shadong Ka bud ka rap ka jong u Nongbuh u nongthaw ka rı ka sharaı ka jong u bad ka kyrkhu ka kyrdoh ka jong phı Kumta ngı shanıah ha ka jingduwaı ka jong phı bad jıngkyrkhu ka jong phı na lyndet Peıt ioh don pynban uba muduı bad sakhı lamler ban pyndıaw ban pynsngewsıh ıa phı, heı wat da sngap ia u jler u nangang ıoh duh burom kheın burom khein burom pynban kı khun kı jong phı. Namarkata, kumba phi la iohsngew ıa kı kyntıen bad ki jubab ba nga ai wat dıaw wat sngew sih shuh, to mab to sngewsynei lada phi shem ia ka lait ka let jong ngi kiba bun tang ki jingduna bad jingbakla. Nga nguh nga dem ia phi ki nongbuh ki nongseng shi hajar nguh." Ki kynruh ia u shangkwai lai sien sawdong ka met u/ka bapang.

Ha kaba iadei bad ki rukom duwai ba pher bapher la shisha don bun ki rukom duwai ha ka ba iadei bad ki jingiashem jingiakynduh jong u briew naduh ka pang ka shitom, ka kmen ka sngewbha bad kiba bun ki jingjia ha ka jingim. Hynrei nga shim tang ia kito kiba kham long salonsar kiba bun na ngi ngi ju kham ia tip bad pyndonkam kynrei ha kaba iadei bad ka pun ka kha, kum, Ka shat 'lengbnai, Ka jer khun bad kyrteng khun, Ka sabuit ka sakai, ka kynruh shangkwai la ki rukom lane ki dah ki dong ba la ju pyndonkam ha kaba iadei bad kitei ki bynta ia kiba u khun Khasi uba dang don ha la ka tynrai u dang bud haduh mynta Hynrei dang don sa kiwei pat ki rukom khan ba dang mih thymmai kham hadien ia kiba ngan tai ia ki katto katne ha kaba iadei bad ki ha ki lynnong ba kham shadien

LYNNONG - 13

Ka Rukom Khan

Ha kaba iadei bad ka rukom khan la ju pyndonkam da u khaw, u sbai, u riew hadem bad wat da u maw u dieng ruh, ban wad ia ka daw ka dak ka sakhi ha ka iapan ka iathong La shisha kim lah shuh ban iakren bad ngi naduh ba la shim noh ia ka ktien na ki pynban ki lah ban ai ia ka jubab kaba biang lada ngi nang ban iapan, namar ka hok ka shong ha ki Ha ka por ba khan dei ban da pynleit jingmut tang sha kata ka phang ba la thmu Kat kum ka niam Khasi u nongduwai ne u tymmen u san barabor u kham pyndonkam ia kine ki sakhi hok, kum, ka shanam, u khaw, u sbai, ki mawum, ka pylleng, katba ha ki kam kiba kham eh bad kham jwat pat la ju pyndonkam da u syiar, ki blang, ki masi ne u sniang

Haba pyndonkam da u khaw la ju jied tang ia kiba kham bha bad ba tylli khaw ki da iapan iathong laisien laiwat ban shem ia ka daw kaba ki wad Da u sbai ruh ki leh hi kumjuh kumba leh ia u khaw da kaba iapan ia thong ban shem ban lap ia kaba ki thmu bad kwah Hynrei ha kaba iadei bad ka shat pylleng ki ju pan da ka liem ka lup na ka 'lengkhein' iengbishar ba kan phla kan iathuh hok ia kaba ki pan bad kylli.

Hynrei katba nangiaid ki por bad ki sngi ki bnew ki la ngeit wat ia ka rukom khan da ki kot khalai ruh bad la mih ki nongpeit

kiba tbit kiba lah ban iathuh lypa ia ka ban sa wan bad kiba la dep ruh. Don pat ka rukom khan ba kham pher bad kham suk kaba man la uwei pa uwei u lah ban leh da kaba suk namar ym da donkam eh ia ka sap ban batai, ban peit bad duwai, ka shong eh ha ka jingpynleit jingmut jong u nongkylli ia kaba u kwah. Hadien kata la shu pruid sawlain sawlain khlem da niew thoh **XX** ia kiba biang jur bad **X** ia kiba tam iwei Hadien kata sa wad ia ki jubab jong ki jingkylli ba la kwah ne angnud Ha kaba iadei bad kane nga la pynrung ha kane ka lynnong bad nga la pynkhreh haduh 41 tylli ki jingkylli bad phi lah ban ioh ia ki jubab shadien. Don ki jingkylli kiba pher ba pher naduh ka kam ka jam, ki jingkwah, ka longkha longman bad ki jingpang jingshitom Ka shong eh ha ki nongkylli ban ia pynleit jingmut ym ban shu kylli kai tang ban ioh iarkhie bad pynmyllen kai ialade bad ki lok.

Don ruh la ki sngi ki sngi ba ka khan ka kup don pat ki sngi ba kam da kup La shisha ngi don kum kine ki rukom khan hynrei ngim lah ban kubur ba kan iahap lut bad lah ban iathuh lut ia baroh ki jingkwah bad jingpan jong u briew, ha kaba iadei bad ki rukom wad ia ka daw namar donkam bad ki jingpynsakhi la kiba kham suk bad bym da kyllain ka lah hi ban iathuh katto katne kat ban pynhun ia ki jingkwah tip

Ki Jingkylli :

1 I baieit jong nga i ieit ne em ia nga ?

2 Ka jingphohsniew jong nga ka mut aiu ?

3 Ngan ioh ne em ia ka jingkwah jong nga ?

4. Ki paralok jong nga ki long kiba kumno ?

5. Iba kumno i nongiadei bynta ngan ioh ?

6. Ngan im tymmen ne em ?

7. Ka iing jong nga kan long kumno lashai lashisngi ?
8. Ngan kham iahap bad kano ka jait kam ?
9. Ngan long kumno lashai lashisngi ?
10. Ka jingieit jong ngi ka long ne em markylliang ?
11. Ha kano ka dur ngan iashem ia iba ieit ?
12. Dang slem ne em ka jingiakynduh jong nga bad iba nga ieit ?
13. Ngan ioh da i khun kynthei ne khun shynrang ?
14. Ngan ioh khot ieit ne em ia iba nga ieit ?
15 Ka nusib jong nga kan iahap ne em lada nga ia kynduh bad I ?
16. Lada ngan thoh shithi sha ka kan pdiang ne em ?
17. Ka la ioh pdiang ne em ia ka shithi ba nga phah sha ka ?
18. Ngan jop ne em ba ka jingpyrshang jong nga ?
19. U la kylla ne em kaba mut ?
20. Ngan dang ioh pat ne em ia ka mar ba nga la duh ?
21. Ka bit ne em ba ngan leh ia kane ?
22. Ngan iakynduh aiu ha lynti ?
23 U dang im ne u la iap ?
24. Ngan iakynduh ne em bad I ?
25. Nga lah ne em ban iashem bad I ?
26. Ki khun jong nga ki long kiba kumno ?
27. I to I briew i ieit ne em ia nga ?
28. I to I briew I long iba kumno ?
29. Hato I'da ieit bad don jingmut shisha ia nga ?

30 In wankai biang ne em sha iing jong nga ?

31. Ka jingshong kurim jong nga ka dang slem ne em ?

32. Iba kumno I lok ngan ioh ?

33 Ka jingiapoikha jong nga kan long kumno ?

34. Ngan kham iashah nusib bad kano ka jait kam ?

35 Ngan sah ha la Ri ne ngan hap leit shong sha Ri nongwei ?

36 Ka bit ne em ba ngan phaidien noh na la ka jingngeit ?

37 Balei ba nga pang khrew eh ?

38 Ngan leh kumno ba ngan koit noh ?

39 Ngan iashah nusib ne em bad une u nongsumar ?

40 Balei nga shong samla katta ruh ?

41 Balei ngam ioh khun shun ?

Haba kylli da pynleit jingmut bad pruid stet katba lah khlem da niew, hadien kata sa pynmih **X** lada tam iwei bad XX, lada ki biang jur la ki jubab phin shem shadien Man la kawei pa kawei ka jingkylli ka don haduh khadhynriew (16) tylli ki jubab, ka shong kat kum ka jingiahap ka nusib jong phi

Khublei shibun
Bakhiamon Rynjah
New Kench's Trace,
Shillong, 793004/793013

the 20th Lber, 2000
dated . Shillong.

Ki jubab jong ki jingkylli ba la ai shakhmat ki long kumne harum :—

1 X X X X	2 X X X X X	3 X X X X X X	4 X X X X X X X	5 X X X X X X X X	6 X X X X X X
7 X X X X X X	8 X X X X X X	9 X X X X X X X	10 X X X X X	11 X X X X X	12 X X X X X X
13 X X X X X	14 X X X X X X	15 X X X X X X X	16 X X X X X X X	*Good Luck* *Be Happy*	

Kat kum ki number jong ki jingkylli ba phi kylli-wei haduh sawphew-wei, wad ia ki jubab sha dien Kata kat kumba ka mih ha kaba phi ~~pruid dak, saw~~ lain shisien pruid Peit bniah la kita ki jing pruid ki tam ne shu biang jur kum kitei haneng Phin shem ba kane ka long ka rukom khan ba suk tam kaba man la uwei pa uwei u lah ban leh.

Jubab jong ka jingkylli : 1

1 I baieit jong phi iba phi ieit I long iba thnem namar I dang khynnah eh, im sngew skhem tang haphi

2 I baieit jong phi I long iba shisha tangba ki diengpynkiang ki bun ban pynwit ia ka jingthmu jong I

3 Ine iba mynta I long iba iathoh shyiengkrung bad phi, tangba bun ki jingpynwit kin wan

4 I baieit jong phi I leh kumba ieit eh ia phi hynrei tang shu don jingbakla, in ieh ia phi

5 Ka jingieit jong phi ka shu long lehnohei namar ma I pat I dang don jingpyrkhat shawei

6 I baieit jong phi im da suidniew eh ia phi

7 Ia mynta hi ym pat don baieit ia phi hynrei ynda la dei ka por in wan paw kyndit ha phi

8 I baieit jong phi i long i bymthikna I kren tang na rmiang-shyntur ym naduh ka dohnud.

9 I baieit jong phi iba phi ieit in long I jong phi, ym don mano mano ba lah ban khang ia ka jingieit jong i ia phi.

10 I da ieit shisha ia phi bad in iai ap ia phi.

11 I long I bym skhem ne neh jingmut I bymneh tang ha phi, I don ruh shibun ki jingpyrkhat.

12. I long I bym neh jingmut

13. I da thrang hir hir ban wan sha phi.

14. Phim dei ban shaniah ia I namar I long iba sianti.

15 Da ka jingpynbor ki ba haiing im banse ban ieit ia phi.

16. I daieit shisha ia phi, shen phin sa ia kynduh.

Jubab jong ka jingkylli : 2

1 Dei na ka jingpyrkhat eh.

2 Ka long kum ka jingiathuh paw ba yn sa jia ei ei ha ki khyndiat sngi

3 Ka pyni ba kin don ki briew ki ban lehbha bad pyndonburom ia phi

4 Ka pyni ia ka dak ka jingsngewsih bad ka jingshitom

5 Ka pyni ia ka jingsngewbha bad la ki lok ki jor

6 Ka pyni ba don ki jingpynwit ha ka ban pyndep ia ki jingthmu jong phi

7 Ka pyni ba don ki nongshun kiba thap ban pynsniew ia phi

8 Ka pyni ba don ki jingma bad ki jingsngewsih kiba ai ia phi

9 Ka pyni ba phin sa jop ia ki nongshun baroh

10 Ka pyni ba phin sa ioh ia ki jingkwah da ki jingleh jong phi hi

11 Ka pyni ba ki nongshun ki dakaid ki don hajan

12 Ka pyni ba ka nusib babha jongphi ka la jan wan

13 Ka pyni ba phin sa ioh pisa tyngka

14 Ka pyni ba yn sa don i ban phah kylli ia phi

15 Ka pyni ba phin sa ioh jingsuk bad jingkmen na ki lok ki jor

16 Ka Pyni ba phin Sa ioh khubor babha

Jubab jong ka jingkylli : 3

1. Shen phin sa ioh ia kaba phi kwah
2. Wat pat kwah ei ei mynta.
3. Wat kyrkieh phin sa ioh ia kaba phi kwah.
4. Ki lok jong phi kin iarap ban pynioh ia ki jingkwah jong phi.

5 Ki jingkwah jong phi ki long lehnnoh ei
6 Da ka jingtrei shitom jong phi hi phin sa ioh
7 Kumba phi kwah phin ioh.
8 Phin sa ioh ia ka jingkwah jong phi
9 Lehnohei ka jingkwah jong phi, ka nusib jong phi kam pat shah
10 Phin ioh tangba phin shah thok pat maikhongpong
11 Palat ia ka bor te phin ym ioh
12 Pynhun noh ha kaei kaba la thoh ia phi
13 Kumba phi thrang phin ioh, tangba da pyrkhat janai
14 Phin ioh ia ka jingsuk bad jingkmen kyrhai
15 Da ka jingiarap uba na lyndet phin ioh
16 Wat pynkhuslai than eh phin ioh

Jubab jong ka jingkylli : 4

1 Ki iok jong phi ki long kiba kloi ban iarap
2 Ki dei tang ki lok shet kylla
3 Kiba thiang tang ka ktien
4 Ki long ki paralok ba shisha
5 Ki long kiba bha bad kylluid mynsiem.
6 Ki long ki paralok tang ha ka sngewbha.
7 Ki da ieit shisha ia phi
8 Phim dei ban shaniah ia ki.
9 Ki dap tang ki jingbishni wat la kim pynpaw.
10 Ki dei ki lok ba shipor.
11. Kim don kano kano ka jingpyrkhat sniew ia phi.

12. Ki long ki bym da bha jinglong
13 Ki long kiba sianti bad lorni briew.
14. Ki long ki dong shimat wat shaniah.
15 Ki long kiba ki tkhia ia phi.
16 Wat pynmong ia ki kin iaineh bad phi

Jubab jong ka jingkylli : 5

1 Phin ioh da i briew i bym da riewspah eh bad iba sngewthuh
2 Phin iapoikha bad i briew iba riewspah
3 Phin iapoikha bad i briew iba shu pdeng, riewspah ruh em duk ruh em
4 Phin iapoikha bad i briew iba trei kam rit kam ria tangba i ba hok than
5 Phin iapoikha bad i briew iba la biang ka kam ka jam
6 Phin iapoikha bad u nongdih kyiad uba poh
7. Phin iapoikha bad i khynnah iba hok
8. Phin ioh da i para ba iaryngkat kyrdan.
9 Phin ioh da i ban haram iaphi i bym pynsuk da lei lei ruh
10. Phin ioh da i ba bhabriew eh
11. Phin ioh da iba sniew briew bad ba bha ka kam
12. Phin ioh uba imsngi tang ha ki kam sngewbha
13. Phin ioh da u khyllah jait u ban sumar bha ia phi
14. Phin ioh da u tnga ki briew u ban ieh khunrei ia phi
15. Phin ioh da u nongiakhalai.
16. Phin ioh da uba pangkhrew bad ka jingieit kan nangjur

Jubab jong ka jingkylli : 6

1 Phin ym im slem bad phin iakynduh shibun ki jingeh.

2. Phin iap shiteng rta.

3 Shaniah ha uba pyniaid, namar ka jingim jongphi ka bym thikna.

4 Phin iap khynraw

5 Ka jingiap kan lap kyndit ia phi

6 Phin im tang kat ban biang

7 Phin ioh mad shibun kiei kiei ha ka pyrthei

8 Phin im tymmen tangba ka jingim kaba kordit

9 Ka jingim jong phi kam jlan eh ne kloi eh

10 Ka jingiap ka dang jngai, wad ia ka jingim

11 Ka jingim jong phi ka bymthikna

12 Iai tur shaphrang ka jingim jongphi ka long ka ba dap kyrhai

13 Phin ym ioh jingsuk haei haei ruh

14 Ym don jingartatien ha ka jingim jong phi

15 Ka rta jong phi ka long kaba lyngkot, phin iehnoh shadien shibun kiei kiei kiba phi ieit eh

16 Ym lah ban iathuh lypa ia ka jingiap

Jubab jong ka jingkylli : 7

1 Ka iing jong phi kan long kaba dap kyrhai

2 Ka iing jong phi ka long kaba khring bha ia ki lok ki jor kan long ruh ka iing kaba don burom lashai la shisngi.

3. Ia mynta hi ka iing jong phi ka long kaba kynjah briew kan sa phuh sa phieng pat hadien.

4. Mynta ka iing jong phi ka long kaba shu pdeng briew lashai la shisngi kan sa phuh sa phieng
5. Naduh mynta ka iing jong phi ka biang, kin sa nang mih pat ki ban pyndonburom hadien.
6 Ka iing jong phi ka shong eh ha I nongiadei bynta bad phi ba in pyrkhat
7 Ka shu biang hadien kan nang kiew
8 Ka shong eh ha ka jingim jong phi ban pyndonburom iaka
9 Kan bud kat kum ka jinglong jong phi
10 Ka shong ha ka jingpyniaid jong phi
11 Mynta ka phuh ka phieng hynrei hadien ka jingiap jong phi kan sa kylla
12 Ki jingsniew kin ym nud ban tur pyrshah ia ka iing jong phi
13 Don kiba atnud ia ka iing jong phi
14 Mynta don ki jingjakri jakra hynrei hadien kan bha
15 Don ki jingbym ia sngewthuh jingmut mynta, donkam ka jingiasngewthuh jingmut bad jingiatylli
16 Ki briew kin shynrain ia ka iing jong phi

Jubab jong ka jingkylli : 8

1 Phin ioh jingmyntoi kyrhai na kane ka kam ba phi trei
2 Phin ia kynduh shibun ki jingeh ha kane ka kam ba phi trei, iai shah phin jop.
3 Phim ia dei bad kane ka jait kam
4. Da ka jingminot kan nang roi bad kiew shaphrang.
5. Da ka jingtrei shitom bad jingminot kan nangroi.
6. Da kaba trei ia kane ka kam phin im.

7 Don ka jingmyntoi bad jingkylla lada phi trei hok.

8 Phim hun tang ha ka kam shakri ka shu iakhleh.

9. Phin shong shakri shirta.

10. Phin hap leit shong shakri.

11. Ka kam ka bym thikna kan lam sha ka tuh ruh.

12 Phi iashah nohsib bad kane kaba phi trei, phin shu biang ym ban riewspah eh

13. Phin hap leit nawei-shawei bad phin ym duh ja

14 Phin ym suk ha kaei kaba phi ioh

15 Phim dei ban sngew sarong ha ka jingioh, pyrshang da kiba khambha

16 Da ka jingminot phin ym duh ia ka kam

Jubab jong ka jingkylli : 9

1 Hun ha ka mynta ym pat lah ban iathuh lypa ia ka lawei

2 Phin sa shembha lashai lashisngi

3 Phin sa ioh jingsuk na iba ieit jong phi

4 Wat pat kylli mynta ka sngi

5 Da ka jinglah jong phi ban synshar hi dalade phin ioh ia ka nam ka burom

6 Kumba phi kwah ban long kan long kumta

7 Phin dap da ka jingkhuslai wat hapdeng ka jingsuk.

8. Phin long heh longsan lada phi minot.

9. Da phikir ha ka leit ka wan ba phin ym khuslai

10 Leh adkar la ka jingim, ka nusib ba bha ka ap ia phi.

11. Phin ioh ka jingsuk ryngkat bad la ki khun.

12. Leh sian namar ka jingim jong phi ka bymthikna.

13 Ki jingjynjar ki ap ia phi lada phim sian

14. Wat khuslai eh ia ka lawei hun ha ka mynta bad trei hok, ban ym kyrduh

15 Phin hap pynlut bun ka por ha ri nongwei, long kaba la khreh lypa

16. Ka por kan sa batai ia phi

Jubab jong ka jingkylli : 10

1 Hooid I da ieit shisha I iai kynmaw ruh ia phi, I mut shisha tangba kam pat poi ka por

2 Kumba phi mut I da ieit bad don jingmut shisha ia phi, I long i bym shong shit ha kano kano ka kam khlem da pyrkhat

3 Ka jingieit jong i ka long tang ban shongshit, I shu leh mynieit ia phi la shisha im da mut eh

4 I mut shisha bad mynta I dang peit ia ki akor jong phi

5 I da ieit bad mut shisha ia phi hynrei don bun ki jingpynwit

6 I ieit bad kynmaw ia phi kat shaba i don.

7 I da ieit sngur mynsiem ia phi, in long ruh i jong phi

8 I ieit ia phi bad i pyrkhat ruh ban iashem bad phi ha ka shong ka sah

9 I don jingmut shisha I long ruh iba sian

10. Lada phi ieit ia I, in kit shisha ia phi

11 Ka por kam pat dei wat la I mut shisha ia phi

12. Phim pat lap ia I ba dei hok ka syiengkrung jong phi

13. I baieit jong phi Im pat neh jongmut bad I dang thaba samla

14. Ine mynta im dei ka shyiengkrung jong phi

15. I ieit bad dang iai ap ia ka jinglong jai jai jong phi.

16. Wat pynkhuslai than ialade shaphrang kane phin shem hi la i jong.

Jubab jong ka jingkylli : 11

1 Phın snem haba leıt jingleıt sha Rı nongwei

2 Da kaba wan sha ıing ȷong phı barabor

3 Da ka ȷıngpynıthuh kı lok ki ȷor

4. Phın ıashem hi haba leıt jingleıt

5 Mynta I don sha ȷngaı hynreı phın sa ıa shem hi haei re haeı.

6 Phın sa ıashem shen namar I deı hı na kane ka shnong

7 Ha kı kynȷa tamasa

8 Haba phı leıt shane shataı I ȷu mutdur ıa phı, hapoh ȷon, hato ın ıashem ne em bad phı

9 Phin sa ıashem haba phı leıt ȷıngleıt sha ȷngaı

10 Shen phın sa ıakynduh ha ka ȷaka bym poı pyrkhat.

11 Phın sa ıashem ha kı kynȷa ȷıngıalang paıdbah

12 Phın sa ıashem ha kaba leıt ba wan

13 Kıba ha ıing kın pynıthuh ıa phı

14 I long ıba na Rı nongweı hynreı phır sa ıakynduh.

15 Wat khuslaı phın sa ıa kynduh khlem khmıh lyntı

16 Mynta I dang don shaȷngaı, kan poı ka por ba phın ıashem bad I

Jubab jong ka jingkylli : 12

1. Ym slem shuh namar ı la raı shısha ban shımtı ıa phi.

2 Wat khuslaı kan sa poı ka por.

3 Ym slem namar ka ȷıngıaieit jong phı kaba la ih bha.

4 Ym slem shuh namar ma i ı kwah ban iashem noh bad phi mynta hi kumne.

5. Ka por kam pat dei, wat kyrkieh.

6. Iai shah phin sa iashem ia la i baieit jong phi.
7 Ynda la biang ka por phin sa iashem
8 Shen phin sa ia kynduh.
9 Wat pat kylli mynta dang slem ia phi
10 Ki paralok kin sa pyniakynduh bad pynithuh, ym slem shuh
11 Ki paralok kin pynshoi ia i kumta kan kham shim por
12 Pynbeit la ka jingmut ym slem shuh
13 I ju kynmaw ia phi man ka khyllipmat, ym slem
14. Ka shong hā ka mon jong phi
15 Ia kaba phi kwah phin ioh tangba da pyrkhat bha ioh poi sha ka jingsngewsih
16 Hun ha la ka nusib kumba la thoh iaphi ban long

Jubab jong ka jingkylli : 13

1 Phin kha synrop arngut da ki kynthei
2 Phin ioh da u khun shynrang u ban long u khlur ka Ri
3 Phin ioh da i khun kynthei iba bhabriew
4 Phin sa ioh u khun shynrang uba stad
5 Phin ioh da i kynthei i ban lap meit tang ha ka kam sngewbha
6. phin ioh da u khun shynrang uba bhabriew bad ban khraw kamai.
7 Phin ioh da ka khun kynthei kaba khrew.
8. Phin ioh da u khun shynrang uba koit ba khiah
9. Phin ioh da i khun kynthei iba bhabriew
10. Phin ioh da u khun shyhrang
11. Phin ioh da i khun kynthei iba sniewbriew.

12 Phin ioh da i khun kynthei iba sniewbriew

13 Phin sa ioh da i kynthei.

14 Phin sa ioh da u shynrang u ban im tymmen bha

15 Phin sa ioh da u khun shynrang u ban bam duh ia ka kamai jong phi.

16 Phin ioh da u khun shynrang u ban pynsuk pynsain ia phi

Jubab jong ka jingkylli : 14

1 Phin ioh khlem artatien

2 Phin ioh namar i da mut shisha ia phi

3 I ruh i pyrkhat ban ioh khot ia phi

4 Ia iba mynta phin ym ioh, don da iwei pat i ban wan bujli

5 Phin ym ioh khot ieit iano iano ruh

6 Wat pat kylli mynta

7 Phin ioh, kumjuh ruh phin iap phin iap phim im bad I

8 Tang shipor phin ioh

9 Kin pyrshah na iing jong phi

10 Iai ap phin sa ioh

11 Kin pyrshah na iing jong i

12. Phi ia hap shyiengkrung bad I.

13. Kan dang shim por ban ioh leh kumta.

14. Phi da ia hap shyiengkrung shisha bad I, wat khuslai phin ioh

15. Junom phin ioh.

16. Phin hap ap slem ban ioh ia I.

Jubab jong ka jingkylli : 15

1. Kan bit kan biang bad phin suk ha ka shong ka sah.
2. Phin roi phin par ryngkat bad I.
3 Phin bha nusib lada phin ia shong bad I
4. Phin ioh ia ka jingsuk bad jingkmen ryngkat bad I
5 Phin sniew bok bha lada phin iashong bad ine i bnew
6 Kiei kiei baroh kin long kat kum ka mon jong phi
7 Phin ioh spah bha lada phin ia shong bad ine i bnew
8. Phin hap mad shibun kiei kiei lada phin ia shong bad I
9 Kan pynpoi ia phi sha ka burom kaba khraw
10 Phin ia kynduh ia ki jingjia bym khmih lynti
11 Phin ioh kat kaba phi kwah lada phin ia shong bad I
12. Phin ym ioh jingsuk
13 Phin ioh ban leh kat kaba phi mon
14 Phin ioh ia ka nam ka burom
15 Phin ioh ia ki jingsngewbha
16 Lada duk ne niewspah phin suk ka mynsiem ryngkat bad

Jubab jong ka jingkylli : 16

1 Ka dang shim por namar I dang tieng ia kiba ha iing
2 Kan ym ai jubab wat la ka shim ruh
3. Ka long lehnohei ban leh ia kane
4 Kan pdiang lada ka tip ba ka dei na phi
5. Kan ym pdiang.
6. Kan ym shim namar kam pat ithuh ia phi
7 Phim ym iohlad ban ai shithi ia ka
8. Kan shim bad kan ai jubab slem.

9 Kan pdiang tangba ka dang tieng ha iing
10. Don ka lad ban ai shithi ia ka
11. Lada phim pynkloi phin duh
12. Ka khmih lynti ban ioh shithi na phi.
13 Ka ap ban ioh shithi na phi bad na wei
14 Ka long kaba eh ban thoh shithi sha ka
15 Wat nym thoh ioh phin sngewsih kylla
16 Pyrshang sa shisien kan pdiang

Jubab jong ka jingkylli : 17

1 Ka la ioh bad kan jubab slem
2 Kam pat ioh haduh mynta
3 Ka kmen ban ioh pdiang ia ka
4 Ka la ioh tangba ka dang lehrain ia phi
5 La pynsniew ia ka shithi da u nongai
6 Kam sngewthuh ia ka jingthmu jong phi
7 Ka kwah ba phin pynshai phi mut kumno
8 Bun ki jingpynwit ba kan jubab
9 Kam shym ioh ia ka shithi jong phi
10. Ka la pynjah noh ia ka shithi ba phi la thoh
11 Ym don Iba ka i shaniah ban phah rah shithi sha phi
12. Kam nang thiah nangdem shuh tang shu ioh ia ka
13. Kan sa pynpaw ia la ka jingieit
14 Kiba ha iing jong ka ki la ioh ia ka shithi ba phi thoh sha ka.
15 Ka dang sngew khynnah eh.
16 Ka la ioh bad ka dang khmih lynti ban iashem bad phi markhmat

Jubab jong ka jingkylli : 18

1. Phin jop lada phi iai neh haduh ba kut.
2. Da ka jingialeh tyngeh phin jop.
3 Phin rem namar phi la bakla hi la ka buit.
4 Phin sa ioh ka jingjop bad jingsuk.
5 Don bun ki jingpynwit ia ka jingjop jong phi mynta
6 Da lei lei ruh phin ym jop.
7 Phin jop lada phi ialeh tyngeh bad minot
8 Phin jop da ka jingiarap u Blei
9 Phin jop da ka jingiarap uwei u briew uba stad
10 Phin ym jop ia ka tok babha jongphi la pynkylla sha kaba sniew.
11 Phin jop da ka rukom jingjop kaba pher
12 Ka jingjop jong phi kam da long kaba khraw
13 I baieit jong phi in pynwit ia ka jingthmu jong phi
14. Phin jop da ka jingiarap ki lok
15 Wat lada bun ki jingeh phin ym shah rem
16 Mynta ka kynti phin jop

Jubab jong ka jingkylli : 19

1 Haba la kyrni ka jingmlien la eh ban pynkylla
2. Phin ym lah ban pynkylla ia u.
3 Kaei ba un kylla
4 Dei tang ki jingbakla jong u um mlien shuh
5 U la sngewthuh ia la ki jingbakla
6. U dang iai leh hi kumjuh.
7. Ka bainong jong ki jingleh jong u hi ki pynlong ia u ban leh.

8. U long uba hok bad khuid mynsien, dei tang ki jingbakla.
9. Na ka bynta kiwei u leh ia kane.
10. Ka kam jong u ka dawa ban leh.
11. Ka bha ba un iap.
12. Um pat kylla.
13 Lait nawei un ngat hawei.
14 U la leh palat wat la u la kylla.
15 U la pynkhein shibun ki ain, ym don jingmab
16. U la kylla shisha naduh ba u la iakynduh bad phi

Jubab jong ka jingkylli : 20

1 Phin ym ioh shuh da lei lei ruh
2 Phin sa ioh hi na ka jaka ba phi buh
3 Lah don ba ioh ia ka mar jong phi
4 Wat khmih lynti shuh ia kaba la jah.
5 Phin ioh pat da kaba shitom bad jingpynlut
6 Wat aili phin ioh pat.
7 Phin sa ioh tangba kan shim por
8 Phin sa ioh pat da ka jingkmen
9 Shen phin sa ioh pat
10 Phin ioh tangba phin shah thok pat da khongpong
11 Shisien ba la duh la duh
12 Wad bha phin ioh
13 Phin ioh da kaba suk.
14 Don jingkyrmen ban ioh pat.
15 Yn don ba wan pynphai hi ha phi.
16. Wat duh jingkyrmen phin ioh.

Jubab jong ka jingkylli : 21

1 Ym bit ban leh ia kane namar don bun ki jingma
2. Pyrshang ka bit hi ba phin leh
3 Da pyrkhat shuwa ban leh
4 Wat leh ioh phi shu babe dier por
5 Kam long ba phin leh
6 Kham pynkloi ioh lap ba dier ka por
7 Wat pat kyrkieh mynta
8 Ia mynta hi ym pat dei ban leh
9 Lehnoh phin ioh jinghun
10 Ia kaei kaba phi thmu phi ioh ha lynti
11 Phin ia kynduh ia I ba phin khmih lynti
12 Wat ki jingma ki ap ia phi
13. Don ki nongshun kiba thap ban pynsniew ia phi
14 Tang da ki jingsuk bad jingkmen suda baroh shilynter jingim
15. Tangda ki jingkhuslai bad buhkhoh
16 Ki jingjia bym shem khmih lynti kin jia

Jubab jong ka jingkylli : 23

1. U la iap la slem.
2. U shait u koit bha
3. U la iap ym pat da slem.
4. Shen un sa wankai sha iing jong phi.
5. U dang im.
6. Um da shait da khlain bha.
7. U dang im bad u don sha jngai mynta.
8. U la shah pyniap.

9 U dan gim bad don la ki khun ki kti.

10 U la iap

11 U la phetwir bad iap thngan

12 U la shah pyniap ha ki mrad khlaw.

13 U la iap mynsaw

14 U don hapdeng ka jingshitom.

15 U dang im ryngkat ki jingkhuslai

16 U bun ki jingkhuslai, shen un sa wanphai

Jubab jong ka jingkylli : 24

1 Phin ym ia shem shuh

2 Lada phi shem ruh bun ki jingkhuslai kin mih

3 Phin iashem da kaba phi wad hi

4 Lada ym don ba khang na iing phin ia shem

5 Wat pynkhuslai than ban ia shem

6 Phin iashem tangba kan ym long kam

7 Ka shong ha phi ban leit iashem

8 Phin shem bad kan don ka jingiasngewthuh jingmut

9 Wat leh kulmar ioh phi shu jynjar ei

10 Pynkloi ban lèit iashem ia i, i long iba khuid bad sngur mynsiem

11 Kiba ha iing jong i ki long kiba sarong ka bha bad ym ia shem

12. Leit iashem hi ia i, i long iba da ieit shisha ia phi.

13. Phin shem tangba phin sa khuslai bad sngewbuhkhoh.

14. Ka shong ha ka mon jong phi hi.

15. Ka por jong phi kam pat dei ban kylli.

16. Ki khang pyrshah na iing jong i ban wan ia kynduh iaphi.

Jubab jong ka jingkylli : 25

1. Phın ym lah namar ı don shajngaı mynta
2 Phın ia kynduh namar ma i ruh ı kwah ban iakynduh ıa phı.
3. Phın iakynduh ha ıing jong ı hı
4 Phin bun ki jıngpyrkhat lada phı ıakynduh ıa I
5 Im kwah ban ıa kynduh bad no bad no ruh
6 Khlem poı pyrkhat phın ıa kynduh
7 Phın ıa kynduh ha lyntı
8 Ka jıngıakynduh jong phı bad ı kan ym long kaba seısoh
9 Bha ka bym ıakynduh
10 Phın ym ıakynduh
11 Phin ıakynduh ha kı kam khawaı
12 Da ka jıngkmen phın ıakynduh
13 Phın ıa kynduh shaba phı leıt jıngleıt
14 I thrang hır hır ban ıashem ıa phı
15 Wat khuslaı phın ıa shem ıa I hangno re hangno
16 Ka jıngkwah jong phı baroh ka shu long lehnoheı phın ym ıakynduh

Jubab jong ka jingkylli : 26

1 Phın ym lah ban synshar ıa kı khun jong phı
2 Phın ıoh da kı khun kıba lyngkar.
3. Kı khun jong phı kın pynsngewsıh ia phı
4 Kı khun jong phi kin sumar bha ia phı ka kı sngı ka jinglong tymmen
5 Kı khun jong phi ki long kiba donburom.
6. Ki khun jong phi ki long kiba sbun bad tıpbnew.

7 Ki dei ki khun tamsneng

8 Lada phi nang ban ialam ia ki kin pyndonburom iaphi bad ka iing

9 Ki khun jong phi kin kylla nongdih

10 Ki long kiba bha shinun

11 Kin longbriew man briew

12 Shaniah ha ki khun jong phi phin suk

13 Uwei na ki khun jong phi uba phi niewbein un pyndonburom iaphi.

14 Wat ieit shilliang ia ki ioh phi babe hadien

15 Ai ia ki ka jinglaitluid wat pynlait lan than

16 Ka jingaimon palat jong phi kan shet ia ki

Jubab jong ka jingkylli : 27

1 Kiar na kane ka jingieit bymshisha

2 I da ieit naduh ka mynsiem da shisha

3 Phi te phi da ieit shisha, ma I pat im da suidniew eh.

4 Phi shu ieit marwei

5 Kane ka jingieit ka dei ka jingieit shetshukor wat shaniah

6 Lada phi shaniah ia ine i briew phin sa babe.

7 Kiar na kane ka jingieit.

8 I shu ieit tang ia ka spah jong phi bad ka dur jong phi.

9 I da ieit shisha ia phi, in iaineh ruh bad phi.

10 I da ieit shisha ia phi bad in leh kat kaba phi kwah ia ban leh.

11 I da ieit sngur naduh ka mynsiem.

12 Ka dei ka jingieit bashisha, shaniah ha i

13 Phi sniew bok ba phi leit ia ine i briew.

14. Ine i briew i da ieit sngur mynsiem ia phi.

15. I long iba donakor, shida bad basbun i da ieit shisha ia phi phin niewkor ia i.

16. Ap shipor ka jingieit kan sa long kaba da shisha

Jubab jong ka jingkylli : 28

1 Bha eh ruh em sniew eh ruh em.

2. I long iba peit akor bha.

3. Iba bun paralok bha.

4 I long iba sbun palat khlem pyrkhat shuh ialade.

5 I long iba arsap

6 I long iba shait kylla jutang

7. I long iba sianti

8 Ka dur bad ka jinglong kam iahap

9 I long iba raikut ia kiei kiei baroh

10 I long i bymneh jingmut.

11. I long iba hok than

12 I bym buh jingmut eh ia kaei kaba i kren

13 I long iba donburom.

14 I long iba lah ban pyniadei lut ia baroh

15. I long iba don ka mynsiem sngewrit

16. I long iba sbun bad kylluid mynsiem

Jubab jong ka jingkylli : 29

1. I iai kynmaw bad khmih lynti barabor ban iashem bad phi

2. Baroh arngut phi iaieit thep mynsiem iwei ia iwei.

3. Im da buh jingmut than ia kaba i ong.

4. Lada phi shaniah ia ine i briew phin sa babe.

5. Wat kyntaıt wat lada deı ban iapoikha i da mut shısha.
6 Wat shaniah than ia ine i briew
7. Ym don da ıwei pat ı ban palat ban ıa phi ha kane ka pyrthei.
8 Ym don shuh da iwei pat laıt na phi.
9 I la shem lad shaweı pat wat pyrkhat shuh
10 Uba ıaıd bun kyntheı bha, um ıeıt ıa phı
11 Wat pdıang ıa u, u shu mut kaı
12 Wat la ı leh ȷngaı hynreı ı ıeıt ıa phı
13 I mut shısha tangba ı long ıba lehraın bıeıt
14 I bun ȷıngpyrkhat shaphang ȷong phı.
15 I ıaı kynmaw kat shaba ı leıt ı da mut hok
16 Phın sa shem da ıba kham bha mynta

Jubab jong ka jingkylli : 30

1 Im pat lah wan mynta namar ı pang ȷıngıeıt
2 Hadıen khyndıat por phın sa ıoh khubor eıei kaba sngewtynnad
3 In sa wan bıang bad phın sa ıoh ka ȷıngkmen
4 In sa wan kaı shen
5 Kumba phı khmıh lyntı ın sa wan
6 Da leı leı ın ym wan kaı shuh
7 Sukı sukı ın wan biang
8 Kı ȷıngȷıa kıba la ȷıa kı pynwıt ıa ı ban wan biang.
9 In sa wan shem da ka jingkmen bad jingsngewbha
10 Kı ȷıngkhmıh lynti ȷong phı kı long lehnohei ın ym wan.
11 Mynta ı bun kam ın sa wan.
12. I la ısıh ıa ka akor ȷong phi in ym wan shuh.

13. In sa wan namar i dang bun kam palat.

14. Wat shaniah ia i namar ka ktien bad ka kam kam iahap

15 Wat khmih lynti shuh ka long lehnohei.

16. In sa wan ha kine ki sngi.

Jubab jong ka jingkylli : 31

1 Ka dang slem namar kim ailad na iing jong phi

2 Kat kum ka sngikha jong phi ka dang slem

3 Ka por ka la jan poi

4 Don ki jingkhanglad ia ka jingshongkurim jong phi

5 Ka jingpang jong phi ka pynlong ia ki ban tieng

6 Ka spah jongphi ka pynlong ia kiba bun ban tieng

7 Ka jingduk jong phi ka pynlong ia kiba bun ban tieng

8 Shen phin sa shongkurim da ka burom

9 Kan slem namar ba phi sniew bniew eh

10 Don ki jingkhanglad ia ka jingshongkurim jong phi

11 I paralok ba phi ju sngewtynnad in sa khanglad ia ka jingshongkurim jong phi wat tieng

12. Kan ym slem shuh.

13 Kan ym slem shuh phin ioh da iba la metiaw

14 Phin ioh da ka burom

15 Wat kyrkieh ka nusib jong phi ka ap ia kaba bha

16. Dang slem namar phi dang khynnah than.

Jubab jong ka jingkylli : 32

1 Phin ioh da iba bhabriew eh.

2 Phin ioh da uba riewspah bad sbun.

3 Phin ioh da uba imsngi tang ki kam sngewbha.

4. Phin ioh da u ban bam duh ia ka kamai jong phi.

5 Phin ioh da uba longheh bad shukor

6 Phin ioh da uba dih

7 Phin ioh da nungbylla uba dukhi

8 Phin ioh da u khyllah jait u ban pynsuk ia phi

9 Phin ioh iba riewspah bad sniew jinglong

10 Phin ioh da iba nang ban pynieit bad burom ia phi.

11 Phin ioh da iba lut phut palat

12 Phin ioh da uba riewspah bad riewblei

13 Phin ioh da iba na ka iing ba don burom

14 Phin shong samla shirta

15 Phin ioh da iba nap ka kynroi, ka jingieit kan nangjur

16 Phin iapoikha bad iba don la ka kam ka jam iban ieit hok shi sha iaphi

Jubab jong ka jingkylli : 33

1 Phin iakynduh shibun ki jingeh, hadien phin ioh ka jingtngen mynsiem

2 Kan long kaba suk da shisha.

3. Phin ioh jingsuk na kane ka jingiapoikha.

4 Phin ioh kyrhai ka jingsuk na kane ka jingiapoikha, wat pynslem

5 Kham pynkloi phin suk

6. Iapoi noh bad ine i briew phin ioh ka jingtngen mynsiem
7. Ka jingiapoikha jong phi kan pynjynjar ia phi
8. Lada phi kwah ia ka jingsuk wat iajan bad ine i briew
9 Kiar na ka jingiapoikha ioh phin babe
10 Ka jingiapoikha kan pynjot ia ka longiing longsem jong phi bad kan pynjynjar ia phi
11 Kan pynjynjar ia phi, bha ka shong marwei
12 Phin ioh jingsuk bad jingkmen na kane ka jingiapoikha
13 Wat sngewsih ia la ka nusib jot
14 Phi donbok da kane ka jingiapoikha
15 Tang ka jingiaprat khiewja namar ba phi khong khong eh
16 Phin ym suk namar u dih kyiad eh

Jubab jong ka jingkylli : 34

1. Phi iadei bad ka kam khaii dohkha
2. Ka kam khaii jain ka kham ia hap bad phi
3 Phi iadei bad ka kam babu ophis.
4 Phi iadei bad ka kam hikai skul
5 Phi iadei bad ka kam ri jingri
6. Phi iadei bad ka kam rep/wai khlaw
7. Phi iahap bad ka kam kontraktor (contractor)
8. Phin kham shah bok ban suh doh.
9. Phi iashah nusib bad ka kam die sha.
10. Phi i dei lut kut ki kam.
11. Ka kam aidawai ka kham ia hap bad phi.
12. Lada sian phi iahap bad ka kam khalai.

13 Phi iashah nusib bad ka kam sumar briew

14. Ka kam misteri ruh ka biang hi.

15 Pyrshang ban khaii ksiar ruh ka biang

16 Phi iadei bad ka kam suh kam thain

Jubab jong ka jingkylli : 35

1 Phin roi phin par ha Ri nongwei

2 Phin hap leit sha ri nongwei tangba husiar la u thylliej

3 Phin kham donbok ha la ka Ri

4 Ka nusib ba bha ka ap ia phi ha Ri nongwei

5 Phin hap leit sha jngai bak sha shilliang duriaw

6 Phim don ka jaka sah kaba thikna

7 Kan khambha kaba phi sah ha la shnong

8 Phin hap leit sha ri nongwei bad phin duh lut ia kaei kaba phi don mynta

9 Phi kham donbok ha la i jaka ba phi ju sah

10 Phin khraw bok khraw nusib ha Ri nongwei

11 Sah ha la Ri phin shem bha

12 Ka nusib babha ka ap ia phi ha ia i shnong

13 Sah ha la ka Ri bad minot la ka kam

14 Ka nusib jong phi kan kylla bak ly bak ha Ri Nongwei.

15 Sah ha la shnong bad minot la ka kam

16 Hun tang ha la i jaka, ba phi don

Jubab jong ka jingkylli : 36

1 Wat kylla khlem sngewthuh.

2. Lada phi kylla phin ioh jingsuk shipor hadien phin babe.

3 Kano kano ruh ka babha suda
4 Iaineh ha la ka jong.
5 Pynjanai ia la ka jong
6 Ka bha lada phi la sngewthuh
7 Wat leh kyrkieh
8 Pan jingmut shuwa na la ki bahaiing
9 Phin ioh jingtngen tang shipor
10 Kylla ba phin ioh jingkoit.
11 Kylla bad wat nym phaidien
12 Phi shu i kwah tynneng.
13 Ka jingsuk bad jingtngen ka ap ia phi lada phai kylla
14 Da pyrkhat bha shuwa
15. Sangeh shuwa
16 Hun ha kaei kaba phi don

Jubab jong ka jingkylli : 37

1. Dei na ka jingpang ba la don lypa la slem
2 Phi ngat lyngkhuh
3 Ba don u nongbishni
4 Ba bat ka tyrut
5 Phi la kum pynsngewsih ianore iano
6 Na ka daw jong ka jingbakla jong phi hi
7 Don ba leh sang ha iing
8. Don ki jingbakla ka niam
9. Ba jem hi la i rngiew i rwiang.
10. Ba tlot hi ka met.
11. Ba sngewsih ki nongiap.

12. Bym pat dei hi ban koit
13. Na ka jingtlot ki snier.
14. Ba phi pyrkhat than
15 Na ka jingkhuslai.
16 Phi pang mynsiem ym ka met.

Jubab jong ka jingkylli : 38

1 Shu phah duwai hano hano
2 Wat phah khan kan ym myntoi.
3 Shu nguh shu dem.
4 Shu phah loit phah law
5 Phah law tyrut shuwa
6. Pynkhuid shuwa ia ka tyrut
7 Phah law shuwa ba bat u suid um
8 Shu dih dawai
9 Leit sha u doktor ba phi sngew bit
10. Shu dih dawai khasi
11 Ka bha ban shu kylla niam noh
12 Pynkhuid ia ka sang ioh phi iap kha khun.
13 Shu phah pyrsad
14 Dih da ka dawai doktor phin koit.
15 Law taro shuwa phin koit
16. Dih da ka dawai khasi.

Jubab jong ka jingkylli : 39

1. Phi kham iadei ka dawai kobiraj
2. Ka jingpang jong phi ka dei ka jingpang jingieit leit ia kynduh ia i phin koit.

3. Wat shaniah than ha une u nongai dawai
4. Phin sa ia kynduh bad uba iashah nusib.
5. Wad da u nong sumar khasi
6. Leit sha u nongduwai khasi
7. Ka jingduwai jongphi kan kham bha bun shah.
8. Phin koit da kaba kohnguh ia ka jingai jingmut lem kiwei.
9. Shu pynsuk ia ki nongiap
10. Wad da u nong duwai uba shemphang.
11 Wad da u kobiraj
12 La iap la im ruh shaniah ha u doctor
13 Une uba sumar iaphi-u long uba stad tangba phim iashah nusib
14 Une u nongsumar uba thiang tang ka ktien
15. Phin koit da kaba shu kilam met
16 Ka um ka long ka dawai ba kham bha ia kane ka jait jingpang

Jubab jong ka jingkylli : 40

1. Don ki jingkhanglad ia ka jingshong kurim jong phi.
2. Ki kam iing ki khanglad ia phi
3 Kat kum ka kupar sngikha jong phi, dei ban slem.
4 Wat khuslai phin shem ia iba dei hok i jong phi.
5 Lada phim lehrain than phin ym slem shuh.
6. Wat kyrkieh phin ioh ia iba phi angnud
7. Namar phi tieng briew than.
8. Ka nusib jong phi ka ap ia iba kham janai.
9. Wat leh kyrkieh bad une mynta ioh phi jot.
10. Phin ioh da iba la kham met iaw.